

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Průplavová geopolitika – Panamský průplav, nový průplav
v Nikaragui a zájmy velmocí**

Kateřina Kučerová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy - britská a americká studia

Bakalářská práce
Průplavová geopolitika – Panamský průplav, nový průplav
v Nikaragui a zájmy velmocí
Kateřina Kučerová

Vedoucí práce:

PhDr. Magdaléna Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Magdě Leichtové, Ph.D. za cenné rady, komentáře, připomínky a čas, který mé práci věnovala.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
1. Úvod	6
1.1 Cíl práce	7
1.2 Metodologie práce	7
1.3 Struktura práce	9
2. Teoretická východiska	12
2.1 Teorie Alfreda Thayera Mahana o mořské moci	12
2.2 Teorie škrťících bodů	13
2.3 Geopolitika vybraných mocností	14
2.3.1 Geopolitika USA	14
2.3.2 Geopolitika Číny	15
2.3.3 Ruská geopolitika	17
3. Geopolitické priority USA a strategie k jejich dosažení v oblasti obou průplavů	19
3.1 Příklad Panamského průplavu	19
3.2 Příklad průplavu v Nikaragui	28
3.3 Komparace obou situací	34
4. Geopolitické priority dalších mocností a strategie k jejich dosažení v oblasti obou průplavů	36
4.1 Panamský průplav	36
4.1.1 Španělští kolonizátoři	36
4.1.2 Francouzský projekt	37
4.2 Průplav v Nikaragui	39
4.2.1 Geopolitické priority Číny	39
4.2.2 Geopolitické priority Ruska	44
4.3 Komparace geopolitických priorit a strategií k jejich dosažení ostatních mocností v rámci obou průplavů	47
5. Závěr	50
6. Seznam použitých zdrojů:	54
6.1 Literatura	54
6.2 Internetové zdroje	56
7. Resumé	63
8. Přílohy	64

Seznam použitých zkratek

BRICS	Označení společného hospodářského uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky (<i>Brazil, Russia, India, China and South Africa</i>)
CAFTA	Středoamerická smlouva o volném obchodu (<i>Central America Free Trade Agreement</i>)
CIA	Ústřední zpravodajská služba (<i>Central Intelligence Agency</i>)
ERM	(<i>Environmental Resources Management</i>)
FDI	Přímé zahraniční investice (<i>Foreign direct investment</i>)
FSLN	Sandinistická fronta národního osvobození (<i>Frente Sandinista de Liberación Nacional</i>)
G8	Skupina osmi (<i>Group of Eight</i>)
GLONASS	Globální družicový polohový systém (<i>Globalnaja navigacionnaja sputnikovaja sistema</i>)
GPS	Globální polohovací systém (<i>Global Positioning System</i>)
HKND	(<i>Hong Kong Nicaragua Canal Development Group</i>)
HRW	(<i>Human Rights Watch</i>)
NDP	Nová rozvojová banka (<i>New Development Group</i>)
OAS	Organizace amerických států (<i>Organization of American States</i>)
SLOC	Námořní komunikační linie (<i>Sea Line of Communication</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)

1. Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je „Průplavová geopolitika – Panamský průplav, nový průplav v Nikaragui a zájmy velmocí“. Průplavová geopolitika a obecně geopolitika moří a oceánů je v dnešní době velmi důležité a populární téma, jelikož až 95 % světového obchodu probíhá na moři (Waisová 2007: 64). S tím v geopolitické perspektivě souvisí zájmy mocností zajistit bezpečnost dopravních a komunikačních cest a ovládnout důležité body, takzvané škrťící body. Jedná se o zúžené oblasti, tedy průplavy či průlivy, kudy probíhají námořní a obchodní trasy. Jedním z těchto důležitých míst je bezpochyby i Panamský průplav a v budoucnu se jím také stane plánovaný průplav v Nikaragui.

Průplavy jsou uměle vytvořené vodní cesty, které propojují oceány, moře, řeky a jezera (Waisová 2007: 65). Již od starověku je cílem jejich výstavby výrazné zkrácení cest lodní přepravy. Význam průplavů je důležitý hlavně z ekonomického hlediska. Z pohledu vnitrostátní politiky státu, přes který daný průplav vede, jsou důležité poplatky, jež lodě platí za proplutí. Ty pak výrazně přispívají k růstu životní úrovně v zemi. Průplavy jsou však také v zájmu světových velmocí, které z pravidla financují jejich výstavbu. Podmínkou této finanční podpory je pak kontrola průplavu a zvláštní práva k jeho využívání (Waisová 2007: 66 – 67).

Jak už jsem zmínila v předchozím textu, hlavními subjekty zájmů pro tuto práci budou Panamský průplav a průplav v Nikaragui. Obě tyto uměle zbudované námořní cesty jsou v zájmu světových velmocí. Tím mám na mysli zejména Spojené státy americké, pro které představuje Střední Amerika pomyslný „zadní dvorek“ a ovládnutí tohoto regionu jinou mocností by pro USA zřejmě znamenalo potenciální hrozbu. Další mocností, která se angažuje v tomto regionu je Čína, a to zejména v případě průplavu v Nikaragui, jelikož zakázku pro výstavbu kanálu získala hongkongská společnost *Hong Kong Nicaragua Canal Development Group* (HKND). Tímto si Čína zajistila jistou výsadu v regionu na příštích několik let. Zároveň tak vyvstala hrozba pro USA, protože v čele Nikaragui stojí levicová vláda prezidenta Daniela Ortegy,

jejíž mocenský vliv bude díky stavbě kanálu a spolupráci s Čínou narůstat (O'Grady 2015).

1.1 Cíl práce

Cílem práce je analyzovat geopolitické priority velmocí, které se angažovaly a angažují ve výstavbě a provozu Panamského průplavu a průplavu v Nikaragui s důrazem na měnící se roli USA. Ke splnění cíle práce mi pomohou výzkumné otázky, které potvrdí či vyvrátí mé úvahy. Výzkumné otázky se vždy pojí k některé z kapitol práce.

1.2 Metodologie práce

Z metodologického hlediska se jedná o komparativní studii, kde jsou na dvou strukturálně podobných případech (vždy se jedná o stavbu kanálu ve střední Americe), ve dvou rozdílných obdobích, analyzovány zájmy USA a dalších zúčastněných velmocí. V případě obou zkoumaných subjektů budou hrát hlavní roli USA, jelikož je to jedna z nejvýznamnějších světových velmocí, ale také velmoc, která má z geopolitického hlediska průplavy nejbližší a tedy o ně přirozeně projevuje největší zájmy.

Práce bude vedena, jako kvalitativní analýza orientovaná na jednotlivé případy, kde budou skrze srovnávání jednotlivých mocností odhalovány specifické rysy každého případu a popisovány a vysvětlovány jejich případné podobnosti nebo rozdíly s cílem odhalit konstantní prvky v geopolitických strategiích USA. Jednou z nejvýhodnějších vlastností analýzy orientované na vybrané případy je skutečnost, že na každý z jednotlivých případů bude nahlíženo jako na celek, který tak bude i analyzován. Analýza geopolitických priorit a strategií jednotlivých mocností bude vypovídat o celkovém postoji dané mocnosti v oblasti středoamerických průplavů. Případy budou poté také jako celky vzájemně komparovány ve dvou analytických rovinách.

První komparační rovinou jsou geopolitické priority USA při výstavbě středoamerických kanálů. V případě Panamského průplavu budou USA v pozici

mocnosti, která si území průplavu nárokuje, zápasí o něj a nakonec ho i získá. Co se týče průplavu v Nikaragui, zde budou USA mocností, která přihlíží angažování jiné mocnosti a sama má obavy o své pozice v daném regionu. Touto hrozbou bude pro USA Čína, která se aktivně angažuje ve výstavbě průplavu v Nikaragui. Obě situace, tedy priority USA při výstavbě Panamského průplavu a priority USA při výstavbě průplavu v Nikaragui, budu následně komparovat na základě získaných informací.

Druhou komparační rovinou budou zájmy dalších velmocí, které se angažovaly v Panamě a Nikaragui a jejich vztah s USA v otázce budování průplavu. Předmětem komparace budou opět jejich geopolitické zájmy, priority a strategie, jak získat sféru vlivu na daném průplavu a zároveň reakce USA na tyto mocnosti, tedy jak zájem velmocí o daný průplav ovlivnil americké preference. V případě Panamského průplavu se vedle USA o území ucházelo také Španělsko a Francie. O průplav v Nikaragui se zajímá Čína, která získala zakázku pro jeho výstavbu. Dále pak USA, pro které je dané území důležité a případná ztráta kontroly zde by pro ně znamenala významnou hrozbu. A v neposlední řadě se k nikaragujskému průplavu hlásí i Rusko, jež zajistí při výstavbě kanálu jeho vojenskou ochranu. Předmětem komparace bude na jedné straně angažovanost mocností, jejichž hlavní prioritou bylo získat sféru vlivu v oblasti Panamského průplavu a na druhé straně mocnosti, které se angažují při výstavbě průplavu v Nikaragui.

Důležité je také zmínit časový rámec, v němž se budu při psaní práce pohybovat, jelikož procesy, které budu komparovat, se odehrávají v rozdílném časovém období. Konkrétně angažovanost mocností v oblasti Panamského průplavu probíhala na přelomu devatenáctého a dvacátého století, to znamená, že mezi jednotlivými případy je rozdíl více jak sto let, protože výstavba kanálu v Nikaragui byla plánována na rok 2014 a debaty, které tomu předcházely, trvaly jen několik let.

Při zpracování této bakalářské práce jsem využívala hlavně zahraničních publikací a internetových zdrojů. V teoretické části jsem vycházela z knih a odborných článků A. T. Mahana, S. B. Cohena a mnoha dalších autorů. Zároveň jsem zde používala internetové zdroje, zejména pak v podkapitolách zaměřených na geopolitiku vybraných mocností. V kapitole zabývající se Panamským průplavem vycházím

především z knih amerických autorů Ariase, Majora a McCullougha a z knihy českého autora a ibero-amerikanisty Josefa Opatrného. V případě dat souvisejících s průplavem v Nikaragui využívám internetových zdrojů s ohledem na aktuálnost daného tématu.

1.3 Struktura práce

Práce je rozdělena do tří kapitol, kterým předchází úvod a ukončuje je závěr, který zhodnotí cíl práce, tedy proměny geopolitických priorit USA a dalších mocností v soupeření o vliv v oblasti středoamerických průplavů. První kapitola bude představovat teoretickou část práce. Existuje mnoho teorií, které vysvětlují termín geopolitika. Já se však, z důvodu tematického zaměření práce, budu v teoretické části zabývat jedním z nejvýznamnějších geopolitických autorů, kterým je Alfred Thayer Mahan a jeho teorií o mořské moci. Dalším tématem, kterému se budu věnovat v první kapitole, jsou škrtící body (tzv. *chokepoints*). Jedná se o strategicky položené oblasti, kterými prochází obchodní trasy, a právě kontrola těchto bodů nevyhnutelně souvisí s vojenskou a ekonomickou dominancí dané velmoci v oblasti. V poslední části první kapitoly se budu zabývat geopolitikou vybraných mocností, které se angažují v oblasti středoamerických průplavů.

Druhá kapitola se bude zabývat mocností nejdůležitější pro mou práci, tedy USA. V této kapitole se dostávám k první komparační rovině, kterou jsou priority USA a strategie k jejich dosažení v případě Panamského průplavu a průplavu v Nikaragui. První podkapitola se bude zabývat pozicí USA v Panamě. Zde si položím první výzkumné otázky: Proč a za jakých podmínek se USA angažovaly při výstavbě Panamského průplavu, a jak zdůvodňovaly svůj zájem o tento škrtící bod? Dále pak, jak vypadal vztah mezi Panamou a USA, a jaká je dnes role USA v oblasti Panamského průplavu?

Jak vypadá angažování USA v rámci výstavby průplavu v Nikaragui bude předmětem bádání v druhé podkapitole. V případě průplavu v Nikaragui nejsou USA v pozici velmoci, která si nárokuje území. USA zde vystupují jako velmoc, která přihlíží jiné mocnosti, jež se angažuje v oblasti průplavu v Nikaragui. Otázkou je, zda mohou být USA ohroženy jinou světovou velmocí, či jsou natolik silné, že ustojí

přítomnost jiné velmoci v regionu Střední Ameriky, jenž je právě pro USA významným územím?

V závěru druhé kapitoly provedu komparaci obou situací. Cílem této komparace bude zjistit, jak se proměnily geopolitické priority USA v oblastech obou průplavů. Porovnáám strategii, kterou uplatňovaly v případě Panamského průplavu se strategií, jenž uplatňují při výstavbě průplavu v Nikaragui.

Ve třetí kapitole se budu zabývat dalšími mocnostmi, které se angažují v daných průplavech. Znovu se zaměřím na jejich geopolitické priority a strategie k jejich dosažení. První podkapitola této kapitoly bude opět věnována Panamskému průplavu, avšak s tím rozdílem, že mocností angažující se v této oblasti už nebudou USA, ale Španělsko a španělští kolonizátoři, kteří jako první projevíli zájem o tuto oblast a budování strategických bodů. Další mocností, jenž se zde angažovala je Francie. Pomocí historických pramenů budu analyzovat činnost těchto dvou mocností a dále budu hledat odpověď na další výzkumnou otázku, tedy jak se projevovaly zájmy Španělska a Francie na území dnešního Panamského průplavu a proč jejich snahy o výstavbu kanálu ztroskotaly?

Ve druhé podkapitole se zaměřím na další mocnosti, které se angažují při výstavbě průplavu v Nikaragui. Mým cílem bude opět analyzovat jejich geopolitické priority a strategie, jak jich dosáhnout. Nejdříve se budu zabývat Čínou, která má dominantní pozici v oblasti nikaragujského průplavu, jelikož získala zakázku pro jeho výstavbu, jak už jsem zmínila v předchozím textu. Budu se zajímat o události, které předcházely tomu, že Čína ve finále získala tuto zakázku. Dále si pak položím otázku, zda je možné, že by se čínská komunistická strana mohla sblížit s levicovou vládou Daniela Ortegy v Nikaragui či nikoliv. Další mocností, která participuje na výstavbě nikaragujského průplavu, je Rusko, které projevilo zájem vojensky zabezpečit průplav v době jeho výstavby. Cílem bude zjistit, z jakého důvodu má Rusko zájem se podílet na výstavbě průplavu v Nikaragui, jaké jsou jeho geopolitické priority a strategie k jejich dosažení.

Tyto dvě situace, tedy angažovanost Španělska a Francie v oblasti Panamského průplavu a přítomnost Číny a Ruska v rámci stavby průplavu v Nikaragui, budou komparovat v závěru třetí kapitoly. Cílem bude porovnat geopolitické priority těchto čtyř mocností v oblasti středoamerických průplavů.

2. Teoretická východiska

2.1 Teorie Alfreda Thayera Mahana o mořské moci

Za jednoho z největších odborníků v oblasti námořní strategie a geopolitiky bývá označován generál Alfred Thayer Mahan. Právě Mahan v jednom ze svých projevů trefně uvedl, že kontrola moře v rámci námořního obchodu a celková námořní suverenita jisté mocnosti znamená její převažující vliv v mezinárodním prostředí. Jako většina realistů, Mahan věřil, že mezinárodní politika je hlavně boj o to, kdo co získá, kdy a jakým způsobem. Boje se týkaly území, zdrojů, politického vlivu nebo ekonomických výhod. Účastníci bojů byli představitelé tradičních národních států, jejichž hlavními nástroji byly vojenské a námořní síly (Iliopoulos 2009: 5).

V úvodu své knihy *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*, Alfred Thayer Mahan tvrdí, že historie námořní síly je z velké části, avšak ne pouze, vyprávění o soutěžích mezi národy, vzájemném soupeření a o násilí, jež často graduje ve válečný konflikt. Značný vliv námořního obchodu na bohatství a sílu zemí byl jasně viditelný již dlouho předtím, než byly zjištěny skutečné principy, kterými se řídí jejich růst a prosperita. Boje mezi státy jsou od pradávna jistým přirozeným jevem a hnacím motorem pro získání bohatství a prosperity. K zajištění svých pozic v oblasti mořského obchodu, bylo zapotřebí odstranit ostatní státy, jež se také snažily získat sféru vlivu v dané oblasti. V důsledku toho často docházelo ke střetům zájmů, které vyústily ve válečný konflikt (Mahan 2004 [1890] : 1).

Ve své době měl Mahan značný vliv na politiku prezidenta Theodora Roosevelta a generaci teoretiků zahraniční politiky. Teorie generála Mahana pomohly zformovat americký mezinárodní zájem na přelomu devatenáctého a dvacátého století (Cropsey – Milikh 2012: 85). Mahan viděl moře jako jakousi dálnici, kde probíhá obchod, ale také je to místo, kde se odehrávají nepřátelské konflikty zemí, jejichž území ohraničuje dané moře. Autor předpokládal, že mořské komunikace se stanou nejdůležitější a určující determinantou mezinárodního obchodu, jelikož jsou ve srovnání s pozemními trasami početnější a jednodušší pro jejich překonání (Peele 1997: 3).

Vliv myšlenek generála Alfreda Thayera Mahana výrazně proměnil zahraniční politiku USA. Na základě jeho teorií byla přeformulována Monroeova doktrína a ukončena éra izolacionismu, po které následoval vzestup USA, jakožto světové velmoci. Mahan jasně viděl, že rozsah americké sféry vlivu závisí na dominanci námořní moci a přijetí jeho myšlenek na počátku dvacátého století pomohlo vytvořit z USA námořní mocnost (Cropsey – Milikh 2012: 92).

2.2 Teorie škrťících bodů

Generál Alfred Thayer Mahan mimo jiné přišel jako první s teorií tzv. škrťících bodů (*chokepoints*). Mahan kladl velký důraz na kontrolu strategických míst, protože není možné kontrolovat celé oceány a moře z důvodu nedostatku finančních a lidských zdrojů. Označením strategická místa má na mysli zúžené oblasti, tedy úžiny, průplavy či průlivy, kudy probíhají námořní a dopravní cesty. Alfred Thayer Mahan za takový škrťící bod pokládal například Panamský průplav, jehož výstavbu podporoval. Dle Mahana bude mít strategickou výhodu nad ostatními ten, kdo má daný škrťící bod pod kontrolou (Mahan 2004 [1890]: 33).

Význam škrťících bodů a námořních tras pro politiky států od Mahanových dob stále rostl a zejména sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století byla obdobím, kdy narůstal zájem zajistit bezpečnost komunikačních kanálů známých pod zkratkou SLOC (*Sea Line of Communication*). Důležitost těchto strategických míst, tedy SLOC a škrťících bodů, roste s ekonomickým významem a nárůstem přepravovaného zboží po moři (Peele 1997: iii). Z údajů Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) vyplývá, že námořní přeprava dnes představuje 95 % veškerého obchodního transitu na světě. Z toho vyplývá, že námořní obchod je jakousi páteří mezinárodního obchodu a celkové globální ekonomiky (UNCTAD 2015).

Jako významný zdroj pro tuto podkapitolu bych ráda uvedla práci *Straits, Passages and Chokepoints - A Maritime Geostrategy of Petroleum Distribution*. Autorem práce je kanadský profesor Jean Paul Rodrigue, který definuje škrťící body na základě tří konceptů. V rámci prvního konceptu Rodrigue uvádí fyzické

charakteristiky škrťících bodů. Jako škrťící bod označujeme místo, které je vhodné pro námořní přepravu svou šířkou, hloubkou a splavností (Rodrigue 2004: 359).

Druhým konceptem, kterým se Rodrigue zabývá je užívání škrťících bodů. Jejich hodnota úměrně roste s jejich využitím. Tento koncept souvisí také s typem převáženého zboží. V dnešní době je nejdůležitější komoditou přepravovanou po moři bezpochyby ropa. Nejvíce využívané škrťící body jsou Hormuzský a Malacký průliv, které dohromady zajišťují až 60 % objemu světového obchodu s ropou (Rodrigue 2004: 360). Pro porovnání, Panamským průplavem projde zhruba 5 % světové lodní dopravy (Noah 2015).

Třetím a posledním konceptem je přístupnost daného škrťícího bodu. Tím má autor na mysli, zda průplav či průliv kontroluje a spravuje nějaký aktér a zda vybírá poplatky za proplutí nebo zda může loď proplout volně. Tato myšlenka se pak může pojit s dalšími otázkami, například zda poplatky za proplutí nějakým způsobem přispívají k růstu životní úrovně v zemi nebo pokud průplav kontroluje jiný stát, tak jestli kontroluje nebo si nárokuje území celého státu a zda ovlivňuje politickou elitu v dané zemi (Rodrigue 2004: 365).

2.3 Geopolitika vybraných mocností

2.3.1 Geopolitika USA

Denali Marsh definuje Spojené státy americké jako velmoc, jež dominuje světovému ekonomickému a politickému systému. Díky silné armádě a ekonomice lze pozorovat americké zájmy po celém světě. Jedním z důvodů je geografické postavení USA. Právě strategická poloha dává Spojeným státům americkým geografické výhody. Síla USA má své kořeny v kontrole oblastí Tichého a Atlantického oceánu, tedy nejfrekventovanějších vodních komunikacích, které zároveň slouží jako přirozené obranné bariéry. Díky své strategické poloze, Spojené státy profitují z obchodních cest, které spojují Severní Ameriku, Východní Asii a Západní Evropu (Marsh 2015).

Současné námořní obchodní trasy jsou základem globálního obchodu a jejich kontrola ze strany Spojených států amerických znemožňuje napadení amerických ekonomických zájmů jiným státem. Dá se říci, že Spojené státy americké mají svůj geopolitický zájem v oblastech všech důležitých škrťících bodů po celém světě, pomineme-li Panamský průplav a nový průplav v Nikaragui, kde je americký vliv jasný a bude mu vyhrazen prostor v následující kapitole (Marsh 2015).

Díky roli lídra na poli mezinárodního obchodu jsou Spojené státy profilovány jako nejsilnější stát na světě. Díky své strategické poloze lze USA označit jako jistou křižovatku obchodních námořních tras, což má pozitivní dopad na rozsáhlou ekonomickou sféru USA, která podporuje obrovskou armádu. Spojené státy americké lze na základě získaných dat označit za globální velmoc, jejíž hlavní geopolitickou prioritou bude udržet si své mocenské postavení a zájmy po celém světě (Marsh 2015).

2.3.2 Geopolitika Číny

Devatenácté a dvacáté století bylo ve znamení zahraničního imperialismu, komunistické revoluce a nedávného otevření Číny vnějšímu světu. To vše významně přispělo k utváření geopolitických vlastností, které charakterizují čínský historický vývoj dnes již organizovaného státu. Čínská geopolitika měla po většinu své historie kontinentální charakter. To způsobovalo uzavřenou povahu čínské kultury, tedy vzdělání, náboženství, dominantního jazyka, kterým byla mandarínština, a národní imperialistický byrokratický systém. Tato kultura se snažila oddělit od okolního světa jak mentálně, tak i fyzicky. Stejně tak se stala základem čínského egocentrismu a hluboce zakořeněného pocitu rasové nadřazenosti (Cohen 2009: 275).

V polovině devatenáctého století však nastal zlom v podobě vrcholného příchodu západního vlivu. Došlo k uvolnění hranic a nejzranitelnějším bodem Číny se stalo její pobřeží. Přístavy byly pod zahraniční kontrolou a proběhl zde náhlý a rychlý hospodářský rozvoj, jenž do Číny přinesl industrializaci a kapitálové zahraniční investice (Cohen 2009: 276).

Dnešní ambice Číny v zahraniční politice jsou poháněny potřebou zajistit nerostné suroviny a energii k podpoře rostoucí životní úrovně státu s obrovskou populací (Kaplan 2010). Prioritou Číny je také budování moderní dopravní infrastruktury nejen v Asii, ale i v Latinské Americe a dalších regionech světa, v podobě přístavů, letišť, železnic či vodních komunikací. Mezi nejdůležitější projekty Číny patří právě stavba nového průplavu v Nikaragui a o podobném projektu pak uvažuje i v Thajsku (Romancov 2015).

Z hlediska geopolitiky moří a oceánů je pro Čínu důležitou sférou vlivu Jihočínské moře, které Robert Kaplan označil jako bitevní pole dvacátého prvního století a „hrdlo“ globálních námořních tras (Holmes 2014: 31). Čína, jako jediná ze zemí jihovýchodní Asie, je schopna vojensky prosadit své zájmy v oblasti Jihočínského moře. To souvisí s rychlým růstem vojenského sektoru v Číně, která se stala druhou zemí světa s největšími výdaji na zbrojení. V roce 2015 činily výdaje Číny na zbrojení 216 miliard dolarů (SIPRI 2015).

Čínské námořnictvo v současnosti rozšiřuje užívání úžin a škrťících bodů v oblasti západního Tichého oceánu. Kontrolou strategických bodů Čína chrání své ekonomické zájmy, tedy například import ropy či dalších komodit. Do budoucna je čínskou geopolitickou prioritou právě ochrana těchto klíčových bodů (Sharman 2015). Náhled do politické mapy potvrzuje důvod, proč se Čína tolik angažuje v pomyslném boji o získání sféry vlivu v Jihočínském moři. Přes tuto oblast získá námořní přístup k Tchaj-wanu, prostor k činnosti v oblasti západního Tichého oceánu, lepší kontrolu nad námořními strategickými body a zároveň kontrolu nad komunikačními liniemi svých nepřátel (Kotani 2011).

Geopolitickým zájmem Číny je zachování svého současného postavení a další rozšíření svého vlivu ve světě, k čemuž potřebuje ochránit všechny důležité komunikace globálního námořního obchodu. Dle teorie Alfreda Thayera Mahana o mořské a pozemní moci je jisté, že není v silách Číny a ani jiné mocnosti kontrolovat celou trasu námořního obchodu. Geopolitickou prioritou Číny je proto kontrola strategických bodů, jako je již zmíněný nový průplav v Nikaragui. Čína se otevírá světu ve smyslu zájmu komunikovat a obchodovat s ostatními státy. Možnost

spolupráce při řešení problémů společného zájmu s dalšími státy je pro Čínu důležitou geopolitickou prioritou (Romancov 2015).

2.3.3 Ruská geopolitika

Rusko, díky své rozloze a ambicím nejen politickým, můžeme považovat za důležitého geopolitického hráče, v jehož zemi má geopolitické myšlení dlouholetou tradici (Fjodorov – Kulhánek 2011). Zánik sovětského impéria způsobil ztrátu geopolitické nadvlády Ruska, jakožto nástupnického státu, který měl nové hranice, sousední státy a nově také musel definovat svou zahraniční politiku a geopolitické priority (Brzezinski 1999: 93). Toto období hledání nové identity však nemělo dlouhé trvání. Směřování ruské zahraniční politiky krátce po vytvoření Ruské federace ovlivňovalo mnoho teoretických přístupů, jež se vyjadřovaly k postavení Ruska v mezinárodním společenství (Demir 2010: 2).

Ve výsledku se vytvořily tři proudy, které určovaly geopolitické strategie zahraniční politiky Ruska. Geopolitickou strategií, jež podporoval první proud, bylo partnerství se Spojenými státy americkými. Druhý naopak podporoval soustředění ruského zájmu k blízkému zahraničí, tedy k zemím bývalého sovětského bloku. Důvodem jsou historické okolnosti, jež svazují tyto země dohromady, například sovětská politika posilování vzájemné hospodářské závislosti. Myšlenkou eurasianismu se pak zabývá třetí proud. Jedná se o protiamerické euroasijské spojení, jehož cílem je omezit americkou převahu v Eurasii (Brzezinski 1999: 103). Podle stoupenců eurasianismu Rusko nepatří ani do Evropy, ani do Asie, ale tvoří pomyslný třetí kontinent, kterým je právě Euroasie. Stoupenci eurasianismu tvrdí, že kdo ovládne Euroasii, bude vládnout světu (Brzezinski 1999: 114).

V roce 2000 se dostal do čela státu Vladimir Putin, jehož geopolitickým cílem byl návrat velikosti Ruska, jako tomu bylo v dobách Sovětského svazu, dále upevnit jeho postavení na poli mezinárodní scény a vytvořit z Ruska jednu ze tří globálních mocností vedle Číny a Spojených států amerických. Rusko věří, že Západ zažívá

dlouhodobý pokles a dochází k posunu globální moci směrem na východ k rostoucí pozici Číny. Ústřední geopolitickou prioritou Ruska je získat a zároveň udržet co možná největší podíl na moci po celém světě, v čemž je geopolitika dnešního Ruska pokračováním zájmů Ruského impéria a také Sovětského svazu (Lo 2012).

Z hlediska geopolitiky moří a oceánů je pro Rusko důležitá oblast Severní mořské cesty, tedy námořní trasa spojující Atlantický a Pacifický oceán podél východního a severního pobřeží Ruska. Severní mořská cesta, jakožto ruský národní dopravní koridor, hraje významnou roli v ekonomickém rozvoji státu. Rychle rostoucí význam této arktické námořní komunikace vyvolává debaty o možné alternativě již existujících interkontinentálních námořních tras spojujících Atlantický a Tichý oceán přes Suezský a Panamský průplav (Bender 2015).

Mezi další geopolitické priority Ruska patří rozmístění ruských vojenských základen po celém světě, což Rusko považuje za klíčové geopolitické nástroje k obraně svých národních zájmů. Vojenské základny chce Ruská federace umístit v oblastech strategicky důležitých regionů z důvodu efektivního prohlubování ruského globálního vlivu. Jedná se o oblasti, jimiž vedou kriticky důležité námořní trasy, například regiony, které se nacházejí v blízkosti Spojených států amerických, tedy státy Venezuela či Nikaragua (Goodenough 2014). Právě o snahách Ruska vybudovat vojenské základny v Nikaragui bude diskutováno ve čtvrté kapitole této práce.

3. Geopolitické priority USA a strategie k jejich dosažení v oblasti obou průplavů

Myšlenka o vybudování průplavu v oblasti Střední Ameriky sahá až do šestnáctého století. Dlouhou dobu však nebylo jasné, kde bude kanál postaven. Předmětem debat byly tři lokace - Panamská šíje, jezero Nikaragua a Tehuantepecká šíje¹. První iniciativa USA v rámci výstavby transkontinentálního průplavu se objevila ve dvacátých letech devatenáctého století, kdy byly, po technické stránce, perspektivy pro stavbu kanálu více než dobré a Američané měli výrazný náskok, co se týče vývoje v oblasti výzkumu stavby kanálu. Nicméně se objevilo několik závažných překážek na cestě k vybudování samotného průplavu (Major 1993: 10).

Prvním problémem byl již zmíněný výběr místa, jelikož do té doby nebyl v tropické oblasti postaven žádný kanál a právě oblast střední Ameriky ukázala obrovské potíže, jež byly způsobené rozdílným podnebím a terénem. Druhým problémem bylo dosažení dohody s jednou z republik v této oblasti. Jednalo se o státy Mexiko, Nová Granada a Střední Amerika. Všechny byly chudé, zaostalé, nestabilní, z technického hlediska a obrany neschopné a závislé na zahraniční finanční podpoře. Jejich nově nabytá suverenita v nich vyvolávala strach, že opět ztratí své dominantní postavení ohledně budoucí správy kanálu. A třetí zásadní překážkou byla pro USA Velká Británie, v té době největší námořní a ekonomická velmoc na světě, která se také zajímala o toto strategické místo a stala se tak konkurenční mocností Spojených států amerických (McCullough 1977: 28).

3.1 Příklad Panamského průplavu

Výstavba vodní cesty v oblasti Střední Ameriky hrála klíčovou roli pro upevnění pozice USA jako světové velmoci (Opatrný 1998: 469). Stěžejním bodem bylo výrazné zkrácení námořní trasy mezi Washingtonem a jeho novými pozicemi na Západě. Nový průplav nabízel mnohem rychlejší přístup k Tichému oceánu a břehům

---

¹ Pevninská šíje v Mexiku, jež se rozprostírá mezi Mexickým zálivem a Tichým oceánem. Jedná se o nejužší pevninské rozdělení Mexického zálivu a Tichého oceánu. V současnosti zde vede železnice, významná komunikace pro transport zboží (Major 1993: 15).

Asie, jež byly důležité kvůli přístupu k průmyslovým produktům. Zároveň získání mocenských pozic v tomto regionu zajistilo danému státu rozsáhlou kontrolu strategického bodu, kterým se Panamský průplav bezpochyby stal. Právě kontrola nového průplavu v Panamě měla pro USA významný potenciál z důvodu vytvoření lokální základny, která jim umožňovala kontrolu a zajištění amerických zájmů v celé Střední Americe (Major 1993: 11).

Předchůdcem projektu stavby samotného průplavu byl projekt jiné komunikace, konkrétně Panamské železnice, která vedla z Panamy do města Colón a stala se vůbec první transkontinentální železniční tratí na americkém kontinentě. Důležitým impulsem pro stavbu železnice bylo vypuknutí zlaté horečky v Kalifornii, která vyvolala nutnost rychlého a spolehlivého spojení mezi východním a západním pobřežím (Opatrný 1998: 827).

Konec devatenáctého století byl také ve znamení neúspěšné realizace francouzského projektu výstavby Panamského průplavu a otázky budoucnosti průplavu, jenž byl z jedné třetiny postaven. Právě po podepsání Hay-Puncefotovy smlouvy v roce 1901 začala vláda ve Washingtonu vyjednávat s kolumbijskými úřady o podmínkách stavby průplavu. Tehdejší prezident USA, Theodor Roosevelt, byl velkým zastáncem projektu této transkontinentální komunikace, jež se stala strategickým zájmem celé země. Na konci roku 1902 prošel návrh na vybudování průplavu v Panamě Kongresem a v souvislosti s tím vešel v platnost tzv. Spoonerův zákon (Flood 1975: 635).

Spoonerův zákon hovoří o odkoupení koncese a veškerých aktiv v Panamě od francouzské společnosti *Compagnie Nouvelle du Canal de Panama*, v celkové hodnotě čtyřiceti milionů dolarů. Pro francouzskou společnost to byla poslední šance, jak získat zpět alespoň část investovaných peněz do stavby. Po podepsání Spoonerova zákona začala vyjednávání amerických zástupců s vládou Kolumbie, která okamžitě vyjádřila sympatie s převzetím Panamského průplavu vládou USA. Pro Kolumbii to znamenalo řešení problému, jak naložit se započatou stavbou kanálu, jelikož nedisponovala prostředky pro pokračování ve výstavbě. Jednání na půdě Kongresu byla neustále prodlužována z důvodu protestů zastánců průplavu v Nikaragui, kteří nepovažovali

otázku o umístění průplavu v Centrální Americe za uzavřenou. Problém se zastánci nikaragujského průplavu byl vyřešen roku 1903, kdy docházelo k rozsáhlým sopečným erupcím právě v oblasti potencionálního průplavu v Nikaragui. Ukončení těchto protestů a následné podpoření stavby průplavu v Panamě umožnilo započít vyjednávání mezi USA a Kolumbií, jehož výsledkem byla Hay-Herránova smlouva z roku 1903 (Major 1993: 60-61).

Tato smlouva potvrzovala převod koncese, práv a majetku francouzské společnosti vládě USA. Součástí smlouvy byla i garance Kolumbie v poskytnutí vládě USA území, tzv. Panamské průplavové pásmo (*Panama Canal Zone*), vedoucí z města Colón do města Panama. Koncese měla být platná následujících sto let (Major 1993: 34).

Přesto, že smlouva přiznávala jasnou suverenitu Kolumbie nad celým pronajatým územím, objevila se silná kritika ze strany vlivných politických skupin v Kolumbii. Hlavním bodem kritiky bylo nejen svrchované právo USA v oblasti průplavového pásma, ale i výše ročního poplatku, který měl být podle panamských poslanců vyšší. Na základě těchto bodů došlo k zamítnutí smlouvy ze strany Kolumbie, což vyvolalo vlnu rozhořčení, jak u představitelů USA, tak i u zástupců myšlenky stavby průplavu v Panamě (Livingstone 2009: 27).

Malá skupinka panamských politiků, jejichž cílem bylo vytvořit z Panamy nezávislý stát a odprodat koncesi a majetek francouzské společnosti USA, si postupně získávala podporu. Poukazovali na výrazné odlišnosti Panamy od kontinentální Kolumbie a na slabé vzájemné vazby, které byly dány hlavně geografickou polohou. Upozorňovali také na nezáměr federální vlády na budoucnosti Panamy, jakožto země, která měla velký potenciál právě díky budoucí existenci průplavu. V roce 1903 již byli separatisté v přímém kontaktu s washingtonskými úřady a začali sepsovat text prohlášení nezávislosti. Podporu separatistům vyjádřil osobně i americký prezident Theodore Roosevelt a americká vláda (Arias 2000: 63).

Tato podpora ze strany USA ještě více povzbudila panamské separatisty a v listopadu roku 1903 došlo k povstání ve městě Colón. Další podporou vyhlášení

nezávislosti v Panamě bylo připlutí americké válečné lodi USS Nashville, která symbolizovala jasnou vojenskou převahu. Svůj zásah v Panamě zdůvodnily USA jako zakročení proti poškozování zájmů Panamy kolumbijskou vládou a zároveň oznámily vytvoření demokratické vlády. Panamská nezávislost se pak stala nezvratnou, s podpisem Hay-Bunau-Varillovy smlouvy (Avery – Haskins 1913: 100-114). Smlouva garantovala nezávislost Panamy, která za to USA propůjčila pás území, již zmíněné Panamské průplavové pásmo, k užívání a kontrole na věčné časy pro stavbu, udržování a provoz budoucího kanálu. Při provozu komunikace měla být zaručena naprostá neutralita Panamy a panamská strana měla zároveň právo na její bezplatné užívání. USA si smlouvou zajišťovaly trvalou kontrolu průplavového pásma (Heideking – Mauch 2012: 202-203).

Klíčovým faktorem ve vytváření projektů bylo selhání francouzského projektu a poučení se z jeho chyb. Výsledná varianta trasy průplavu byla vedena přes nejužší místo mezi americkými kontinenty a její celková délka je 82 kilometrů (viz příloha 1). Američtí projektanti se rozhodli pro vybudování průplavu se zdymadly, jehož součástí bylo také obrovské, uměle zbudované jezero Gatun (Opatrný 1998: 469).

V průběhu roku 1913 byly dokončeny stavby na všech úsecích a v roce 1914 byla stavba oficiálně dokončena (McCullough 2000: 503). Počáteční nízké zisky a celkový provoz kanálu, byl ovlivněn první světovou válkou, která vypukla právě v tom samém roce. Stejně tak i nízkými poplatky, které měly přilákat více zákazníků. Dalším důvodem byly velké náklady, jež musely být vynaloženy na provoz a rozvoj zbudované infrastruktury. Průplavová zóna byla označována jako stát ve státě s vlastní samosprávou a její provoz se ročně vyšplhal na deset milionů dolarů. Panamská vláda sice měla formální svrchovanost na tomto území, nicméně zde Američané disponovali výraznými pravomocemi. Již v roce 1915, tedy rok po oficiálním ukončení stavby, požadovala panamská vláda nová jednání o úpravě podmínek vzájemných vztahů (Opatrný 1998: 416).

Hlavním cílem USA však nebyl finanční zisk. Prioritou Spojených států amerických, kvůli které se angažovaly právě ve výstavbě Panamského průplavu, byl již zmíněný mocenský zájem. Díky tomuto projektu se z USA stala bezkonkurenční

námořní velmoc v oblasti dvou oceánů a mohla tak kontrolovat území celého amerického kontinentu a vypořádat se s konkurenčními mocnostmi. Američané si byli vědomi potřeby rychlého transportu lodí z východního na západní pobřeží, aby mohli kontrolovat své mocenské pozice v oblasti obou oceánů. Stavba Panamského průplavu byla geopolitickou strategií Spojených států amerických, která z nich udělala nejmocnější národ na světě (Wagtendonk 2014).

V první polovině dvacátého století se začaly výrazněji prosazovat skupinky politických elit, které požadovaly jisté změny a měly značný vliv na panamské úředníky. Postupem času se panamské vládě povedlo prosadit zvýšení ročního pronájmu a odstranění diskriminace uplatňované na panamské dělníky pracující v průplavovém pásmu (Opatrný 1998: 469).

V době stavby Panamského průplavu byl jako vzor zohledňován Suezský průplav. Když byl tedy v roce 1956 Suezský průplav znárodněn Egyptem, vyvolalo to v Panamě debaty a návrhy nových požadavků k přehodnocení Hay-Bunau-Varillovy smlouvy. V průběhu padesátých let se situace výrazně zhoršovala. Docházelo k masivním studentským demonstracím, jež tajně podporovaly nejvyšší panamské úřady. Tato krize vyvrcholila dlouhými jednáními, která završila tzv. Carter-Torrijosova smlouva z roku 1977. Americká strana v té době přijala plán postupného předávání pásma i správy průplavu panamským úřadům s vizí, že americká účast v oblasti Panamského průplavu bude ukončena nejpozději do roku 1999. Panamský prezident Omar Torrijos přistoupil na požadavek USA, na právo jednostranné vojenské ochrany komunikace americkými ozbrojenými silami a přednosti používání průplavu americkými válečnými plavidly. Význam této smlouvy ještě více rozvinul principy tzv. politiky dobrého sousedství (Lee – Sullivan 2014: 12).

Právě tento koncept vytvořený prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem v roce 1933 řešil vztahy mezi USA a státy Latinské Ameriky. Žádný stát, podle něj, nemá právo zasahovat do vnitřních záležitostí státu jiného. Z toho vyplývalo, že vztahy mezi USA a Panamou měly být založeny na principu naprostého respektování stejných práv a případné spory se měly řešit vyjednáváním nebo mezinárodní arbitráží. Následně se ukázalo, že politika dobrého sousedství byla efektivní strategií Spojených

států amerických, protože se stala pokračováním politiky hegemonie USA v západní hemisféře. Přispěla také k prohloubení ekonomických styků, což přinášelo zisky hlavně americkým společnostem a v neposlední řadě došlo k omezení napětí mezi státy. Politika dobrého sousedství ohlašovala novou éru míru a bratrství a vycházela z myšlenky, že přímé vojenské intervence nejsou nadále za potřebí (Livingstone 2009: 20- 21).

Koncept politiky dobrého sousedství byl však několikrát narušen v důsledku neustálých dohadů mezi Panamou a USA v souvislosti s Panamským průplavem. Výsledkem toho byla tzv. Operace spravedlivá věc, kterou v roce 1989 spustil americký prezident George Bush st.. Důvodem intervence byla reakce na protiamerickou politiku generála Manuela Noriegy, který stanul v čele Panamy v roce 1988. Z pohledu George Bushe st. bylo v ohrožení přes 30 tisíc amerických občanů žijících v Panamě právě z možnosti útoků generála Noriegy. Dalším důvodem bylo ohrožení panamsko-amerických smluv, jelikož bylo v plánu předat Panamský průplav do rukou panamské vlády. Nicméně i po předání průplavu do správy Panamy by USA měly výrazný zájem v této oblasti, jelikož až 10% amerického obchodu prochází touto vodní komunikací. Tudíž bylo výhradní prioritou USA, aby se průplav nedostal do rukou osob s protiamerickými náladami (Livingstone 2009: 143 -146). Intervenční jednotky zatklly v lednu 1990 Noriegu, který byl později odsouzen americkými soudy na čtyřicet let odnětí svobody za obchod s drogami (Major 1993: 1). Reakce mezinárodního společenství na americkou intervenci byla negativní, a to z důvodu velkých ztrát na lidských životech. Z porušení mezinárodního práva ji odsoudila i Organizace amerických států (OAS). Na Operaci spravedlivá věc lze nahlížet jako na další z geopolitických nástrojů USA k udržení amerického vlivu v oblasti Panamského průplavu a zbavení se jisté překážky, kterou generál Noriega bezpochyby byl, z důvodu svého vystupování proti prioritám americké zahraniční politiky (Zbořil 2001: 120).

Po roce 1990 se Panama navrátila k demokratické formě vlády a došlo k celkovému posílení vztahů se Spojenými státy americkými. Panama je jejich silným spojencem v regionu a její strategické umístění a pozice v mezinárodním obchodu jsou

životně důležitou hodnotou prosperity USA a národní bezpečnosti, ve smyslu statutu Panamy jako klíčového strategického partnera pro Spojené státy americké. Vztahy mezi těmito státy byly ještě více posíleny uzavřením bilaterální smlouvy o volném obchodu, která vstoupila v platnost v říjnu 2012 (Lee – Sullivan 2014: 6).

Závěrem této podkapitoly bych chtěla shrnout odpovědi na výzkumné otázky, které jsem si v souvislosti s tímto tématem položila hned v samotném úvodu práce. Důvod účasti Spojených států amerických na výstavbě průplavu jsem již zmínila v předchozím textu. Jednalo se o zájem upevnit si své mocenské pozice ve Střední Americe, což se s dokončením stavby průplavu povedlo a USA se staly největší námořní velmocí na světě. Co se týče vztahů mezi Panamou a Spojenými státy americkými, zde došlo k bouřlivému vývoji. Ze získaných dat a informací mohu však konstatovat, že americká sféra vlivu byla spíše prospěšná pro vývoj Panamy, i když panamští obyvatelé proti pravomocím USA často bojovali a nakonec i dosáhli samostatnosti v oblasti kontroly a provozu Panamského průplavu. Od 1. ledna 2000 je Panamský průplav majetkem Panamy a USA v tomto směru disponují jen některými výhodami před ostatními státy, např. americké válečné lodě mají exkluzivní právo na proplutí průplavem bez jakékoliv čekací doby. Nicméně i v současnosti si USA nepřímou zajišťují své pozice v oblasti Panamy, a to zejména ekonomickou spoluprací. Přítomnost jiné velmoci na území Panamy by pro USA znamenala ohrožení svých pozic. Panama je jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik v oblasti Střední Ameriky, za což vděčí právě Spojeným státům, které projekt stavby průplavu realizovaly a předaly ho do rukou Panamy (Business Info 2015).

V roce 2006 bylo ve veřejném referendu schváleno rozšíření Panamského průplavu, ke kterému panamská vláda přistoupila z důvodu nedostačujících parametrů kanálu současnému světovému námořnímu obchodu. V referendu hlasovalo téměř 80% obyvatel pro rozšíření této vodní komunikace, jelikož jsou si dobře vědomi faktu, že právě Panamský průplav stojí za rychlým ekonomickým rozvojem země. Panama jako stát disponuje výhodnými daňovými podmínkami a liberálními obchodními zákony, v čemž vidí potenciál mnoho zahraničních společností, které na území Panamy provádí rozsáhlé finanční transakce (Carroll 2009). Od modernizace této

vodní cesty si panamská vláda slibuje přeměnu současných mořských obchodních tras, které usnadní a zlevní dopravu asijských komodit na východ Spojených států amerických a zároveň zlepší přístup asijským státům k latinskoamerické ropě a dalšímu zboží (Moreno 2016).

Díky modernizaci dojde k rozšíření Panamského průplavu, které umožní proplutí lodí zvaných post-Panamax z USA do Asie (Carroll 2009). Výsledkem pak bude zkrácení trasy a délky samotné plavby lodí (viz příloha č. 3). V důsledku rozšiřování a modernizace Panamského průplavu dochází k přípravám i na straně USA, kdy se přestavují a modernizují přístavy při pobřeží Spojených států amerických, aby mohly poskytnout prostor velkým kontejnerovým lodím dovážejícím do USA důležité komodity (Lee – Sullivan 2014: 13). Rozšíření Panamského průplavu s sebou přinese ekonomické výhody jak pro USA, tak i pro Čínu. Možnost proplutí i velkých kontejnerových lodí sníží náklady na export čínských produktů do Spojených států amerických (Cohen 2009: 124). Zároveň tato modernizace umožní Číně snazší přístup k venezuelské ropě, jelikož v současnosti trvá její transport přes Atlantický a Indický oceán celkem 45 dní, z důvodu nadměrné velikosti lodí, které nemohou průplavem proplout. Díky rozšíření se doba plavby zkrátí na 30 dní. Dle expertů je Panamský průplav pro Čínu důležitý z důvodu energetické bezpečnosti, neboť poskytuje alternativní cestu vedle Malacké úžiny v jihovýchodní Asii (The Medi Telegraph 2015).

Politická a ekonomická situace v Panamě se vyvíjí slibně do budoucna. Vztahy mezi USA a Panamou, zastoupenou vládou Juana Carlose Varely, se do budoucna očekávají silné, především díky vzájemné spolupráci v oblasti bezpečnostních otázek, zejména pak co se týče obchodu s drogami. Vztahy mezi těmito státy dále posílí očekávané rozsáhlé obchodní a investiční vazby, hlavně pak v oblasti Panamského průplavu, který dominuje tomuto regionu a panamské ekonomice (Lee – Sullivan 2014: 14).

Geopolitickou prioritou USA bylo získat sféru svého vlivu v oblasti Střední Ameriky, tedy v místě, které je atraktivní díky své geostrategické poloze. Právě výstavba Panamského průplavu umožnila Spojeným státům americkým kontrolu tohoto

škrťícího bodu, který se stal významnou dopravní komunikací při přepravě obchodních komodit jak do Evropy, tak i do Asie. Tato oblast dále zůstává jejich pomyslným zadním dvorkem. Souvisí to se strachem USA z toho, co se děje za hranicemi státu. Samotní představitelé USA nabádají latinskoamerické prezidenty k větší zodpovědnosti a zralosti. Termín „zadní dvorek“ symbolizuje prodlouženou ruku USA v oblasti Latinské Ameriky, která je pomyslnou pustinou, jež je potřeba kontrolovat (Livingstone 2009: 15).

Panamský průplav je také důležitým škrťícím bodem pro Čínu, která je bezprostředně po USA druhým největším uživatelem průplavu. Avšak experti hovoří o snížení míry užívání Panamského průplavu Čínou v souvislosti s projektem nového průplavu v Nikaragui s ohledem na hongkongskou společnost HKND, která za projektem stavby stojí. USA nepovažují přítomnost čínských lodí v Panamském průplavu jako hrozbu, a to především z ekonomických důvodů, jelikož je Panamský průplav závislý na poplatcích čínských lodí za proplutí. Pro USA je pak důležité, aby Panamský průplav prosperoval a neohrožoval americké zájmy v regionu (Cohen 2009: 111).

Rusko nevykazuje žádné dlouhodobější zájmy v oblasti Panamského průplavu. Zdejší přítomnost ruských lodí byla velkou událostí v roce 2008, kdy tudy propluly ruské válečné lodě. Tato akce byla symbolem zastrašení Spojených států amerických, pro které je přítomnost Ruska na jejich zadním dvorku hrozbou. Plavba ruských válečných lodí přes Panamský průplav vyjadřovala nesouhlas Ruska s plánem Washingtonu o vybudování protiraketových základen na území Polska a České republiky. Jednalo se o první plavbu ruských lodí v této oblasti od konce druhé světové války, kdy Sovětský svaz byl spojencem USA v boji proti Hitlerovi. V době studené války byl průplav pro sovětské lodě uzavřen (BBC 2008). Rusko spíše spolupracuje s dalšími zeměmi Latinské Ameriky, hlavně pak s Kubou, Argentinou a Brazílií. Spojené státy americké se na tyto vazby dívají jako na potenciální hrozbu z toho důvodu, že se jedná o země s protiamerickými náladami, a tedy s chutí raději spolupracovat s mocností jako je Rusko (Jacques 2015).

3.2 Případ průplavu v Nikaragui

V rámci zkoumání vlivu USA na výstavbu nikaragujského průplavu je potřeba se ohlédnout na historické události, jež se mezi Nikaragou a USA odehrály, a které určily vývoj vztahu právě mezi těmito státy. V polovině devatenáctého století rostl zájem ze strany USA a Velké Británie o území Nikaragui z důvodu její strategické polohy, jako obchodní komunikace napříč středoamerickou úžinou. Rostla hlavně potřeba amerických a britských obchodníků přepravovat své zboží rychle a levně mezi atlantickým a tichomořským pobřežím (Major 1993: 27).

Roku 1849 byl ze strany Nikaragui vznesen návrh na nová jednání ohledně stavby transkontinentálního průplavu v Nikaragui. Důvodem byl sílící strach z britských koloniálních záměrů². USA slíbily ochranu před dalšími zahraničními intervencemi a vznikla dohoda mezi nikaragujskou vládou a americkou společností *The Accessory Transit Company* amerického obchodníka Corneliuse Vanderbilta, která udělovala exkluzivní právo této společnosti na stavbu kanálu. Příchod zlaté horečky v Kalifornii potvrdil, že je Nikaragua ideálním transitmím místem, které zkrátí trasu obchodníkům. Díky nové trase přes Nikaraguu Vanderbilt výrazně zkrátil cestu do Kalifornie, celkem o 600 mil a dva dny, ve srovnání s trasou vedoucí přes Panamu (McCullough 1977: 39).

Obchodní činnost USA v oblasti Střední Ameriky byla v rozporu s britskými zájmy, jež byly činností Cornelia Vanderbilta ohroženy. Tento střet zájmů vyvrcholil vlnou násilí v roce 1850, kdy Velká Británie zablokovala činnost *The Accessory Transit Company*. V důsledku toho byly započaty diplomatické rozhovory mezi USA a Velkou Británií, jejichž výsledkem byla Clayton-Bulwerova smlouva, která oběma stranám zajišťovala rovný přístup k průplavu v Nikaragui (Livingstone 2009: 23). V roce 1867 se už natolik silné Spojené státy americké postavily Velké Británii a vymohly si na Nikaragui vlastní smlouvu, která jim zaručovala přístup k budoucímu průplavu. V průběhu sedmdesátých let devatenáctého století se začala v regionu

---

² Velká Británie byla v té době mocností s největší námořní flotilou na světě, jenž budovala své kolonie v karibských ostrovech, tzv. Západní Indii, díky tomu dominovala oblasti Karibiku a části středoamerického karibského pobřeží (Livingstone 2009: 23).

Střední Ameriky angažovat také Francie, jejíž zájmy se zaměřily i na projekt stavby transoceánského průplavu v oblasti Panamské šíje, který však nebyl dokončen (Opatrný 1998: 469).

Oblast Střední Ameriky stále patřila mezi nejdůležitější priority USA, což dokazovaly hlavně vojenskými intervencemi, kterých mezi lety 1898-1934 podnikly do Nikaragui celkem pět. Nejdéle trávající vojenská intervence v Nikaragui se odehrála mezi roky 1909 a 1910, kdy USA podpořily povstání proti vlasteneckému prezidentovi Josému Santosi Zelayovi, který usiloval o vytvoření silné vlády kontrolující celé území státu (Livingstone 2009: 29). V tomto směru narazil na odpor amerických obchodníků a pěstitelů banánů, kteří byli pod správou společnosti *United Fruit Company*, jež postupně přetvářela Nikaraguu v jednu z tzv. banánových republik³. Této vypjaté situace se chytila konzervativní strana a napomohla ke svržení prezidenta Zelayi (Opatrný 1998: 377).

Nová konzervativní vláda pak postoupila Spojeným státům americkým správu nad výběrem svého cla výměnou za finanční půjčku. Tato dohoda přerostla v nepokoje, které ukončil až zásah amerického námořnictva, jež následně okupovalo Nikaraguu až do roku 1925. V roce 1926 se pak v Nikaragui konaly volby kontrolované USA, které v zemi vyprovokovaly občanskou válku ukončenou v roce 1927 mírovými podmínkami, jejichž autorem byly Spojené státy americké. Tyto podmínky odmítl uznat jeden z nikaragujských generálů, Agustín César Sandino, který se dožadoval odchodu amerických vojsk z území Nikaragui. Proti guerille, vedené generálem Sandinem požadujícím národní suverenitu, pozemkovou reformu a spravedlnost pro chudé, bylo posláno 400 tisíc amerických vojáků (Livingstone 2009: 30). Generál Sandino vedl partyzánskou válku proti přítomnosti USA na území Nikaragui až do roku 1933, kdy Spojené státy americké odvolaly své jednotky ze země v rámci tzv. politiky dobrého sousedství. Agustín César Sandino byl definitivně poražen v roce 1934, kdy byl zavražděn Spojenými státy vycvičenou nikaragujskou Národní gardou (Opatrný 1998: 377).

---

³ Banánové republiky, jsou státy Střední Ameriky, kde se zmocnily politických i ekonomických pozic zahraniční společnosti pěstující zde banány pro světový trh. Nejznámější z nich byla americká *United Fruit Company*, která měla rozsáhlé plantáže hlavně v Nikaragui, odkud exportovala banány především do USA (Opatrný 1998: 482).

Dle autorky Grace Livingstone si USA své geopolitické zájmy ve Střední Americe zajistily podporou spřátelených diktátorů. Před stažením vojsk z Nikaragui v roce 1933 vycvičily a vyzbrojily USA místní Národní gardu a jejím velitelem ustanovily Anastasia Somozu (Livingstone 2009: 33- 34). Ten položil základy moci rodiny Somozů v zemi, která zde působila až do roku 1979. Dynastie Somozů vládla v Nikaragui 43 let a všichni tři prezidenti patřili k věrným spojencům USA, od kterých získávali ekonomickou pomoc, vojenské vybavení a výcvik (Livingstone 2009: 105).

Komplikace nastaly v šedesátých letech dvacátého století, kdy se Sandinistická fronta národního osvobození pokoušela pomocí partyzánského boje svrhnout režim v Nikaragui (Opatrný 1998: 377). Zkorumpovanost a autokracie Somozova režimu se projevila v roce 1972, kdy došlo v Nikaragui k ničivému zemětřesení, které zničilo hlavní město Managua. Poskytnutá mezinárodní pomoc pak byla zpronevěřena nikaragujskou vládou, což znechutilo většinu společnosti v zemi, která ještě více podpořila levicovou guerillu, Sandinistickou frontu národního osvobození - FSLN (Livingstone 2009: 101). V zemi se tak vytvořily dva tábory, kdy na jedné straně stáli ti, kteří podporovali Sandinistickou frontu a proti nim pak stáli protisandinovské síly, tzv. *contras*, podporované ze strany USA. Americký prezident James Carter reagoval na Sandinistickou revoluci okamžitou vojenskou akcí, která měla zabránit jejímu dalšímu rozšíření. Na činnost prezidenta Cartera navázal v roce 1981 jeho nástupce, prezident Ronald Reagan (Shi – Tindall 1994: 742).

Cílem prezidenta Ronalda Reagana bylo svržení Sandinistů, nicméně bylo jasné, že po válce ve Vietnamu americká veřejnost nepřijme další přímou vojenskou invazi. Novou strategií USA se stala tzv. válka nízké intenzity v kombinaci s polovojenským bojem a psychologickým nátlakem. Důležitou roli sehráli zpravodajští agenti, jejichž úkolem bylo vycvičit polovojenské oddíly. Činnost *contras* lze charakterizovat jako státem podporovaný terorismus v Nikaragui (Shi – Tindall 1994: 742).

Vláda prezidenta Ronalda Reagana tvrdila, že na americkém kontinentě není krvavější režim, který by trvale porušoval lidská práva než právě režim Sandinistů. Naproti tomu se mnoho humanitárních organizací shodlo na společném názoru, že Sandinisté základní práva občanů neporušují. Například organizace *Human Rights*

Watch (HRW) označila prohlášení prezidenta Reagana za zavádějící a klamné (Livingstone 2009: 113).

Reaganova vláda rozpoutala proti Nikaragui vojenskou a hospodářskou agresi. Válka mezi kontrarevolucionáři podporovanými USA a Sandinisty si vyžádala zhruba třicet tisíc obětí. Nikaragujská vláda podala proti USA žalobu u Mezinárodního soudního tribunálu, kde vyčíslila celkové škody způsobené válkou a ekonomickým embargem na sedmnáct miliard dolarů. Mezinárodní soudní tribunál obvinil USA z porušení mezinárodního práva a nikaragujské suverenity. Zároveň jim nařídil zastavení dodávek zbraní a výcviku jednotek *contras*, což vláda Ronalda Reagana ignorovala. Ve volbách v roce 1990 obyvatelstvo odmítlo znovu podpořit Sandinisty, kteří následně přijali výsledky voleb a odstoupili. V červnu 1990 pak skončila partyzánská válka protisandinovských sil. Odstupující prezident Daniel Ortega předal svůj post Violetě Chamorrové, která byla podporována USA (Livingstone 2009: 104).

Nicméně bývalý sandinistický guerillový vůdce svou šanci nevzdal a znovu kandidoval v prezidentských volbách v roce 2006. Šance, že by se mohlo jednat o úspěšnou kandidaturu, vzrostly v roce 2004, kdy Sandinistická fronta národního osvobození (FSLN) vyhrála v komunálních volbách. Tento fakt podnítil USA a jejich představitele ke snahám zabránit vítězství Daniela Ortegy. Zástupci USA v Nikaragui opakovaně kritizovali Daniela Ortegu a vyzývali obyvatele Nikaragui ke zvolení jeho odpůrců. Ortega byl ze strany USA kritizován nejen za svou revoluční minulost, ale také za svůj postoj ke Středoamerické zóně volného obchodu (CAFTA) a za své přátelství s venezuelským prezidentem Hugem Chávezem. S blížícími se volbami sílily snahy amerických představitelů v zabránění výhry Daniela Ortegy, což připomínalo prezidentské volby z roku 1990 (Livingstone 204-205).

Navzdory tomuto tlaku byl Daniel Ortega ve volbách v roce 2006 zvolen nikaragujským prezidentem a krátce po svém návratu do prezidentského úřadu v roce 2006, podpořil návrh na obnovení projektu výstavby průplavu v Nikaragui, jehož je velkým zastáncem. Projekt byl v roce 2012 schválen nikaragujským parlamentem a zakázka byla přidělena hongkongské společnosti HKND Group. V souvislosti s projektem nikaragujského průplavu jsou prezentovány klíčové otázky pro USA

týkající se současné politické a ekonomické situace v Nikaragui. Jedná se o geopolitické a ekonomické zájmy, které zde má jak americká vláda samotná, tak i mnoho amerických korporací. Nový průplav v Nikaragui značně zmírní využívání Panamského průplavu, který byl sice v roce 1999 oficiálně předán do vlastnictví Panamy, nicméně Spojené státy americké zde mají stále své zájmy (Zuckerman 2013).

Z toho důvodu se Spojené státy americké rozhodly pro zapojení se do projektu stavby nového průplavu v Nikaragui. V roce 2013 podnikl zástupce amerického ministra obchodu Walter Bastian návštěvu Nikaragui, kde se nechal slyšet, že vláda Spojených států amerických je ochotna pomoci při výstavbě nového průplavu v Nikaragui a bude usilovat o zapojení amerických korporací do projektu, které by do něj vložily možné investice. Bastian dále podotkl s odkazem na historické zkušenosti, kdy docházelo k majetkovým sporům mezi USA a Nikaragou⁴, že všechny smlouvy musí být transparentní a musí obsahovat právní jistotu. Avšak političtí představitelé Nikaragui a čínský investor Wang Jing naznačili, že co se týče dalších spoluinvestorů, pak by dali raději přednost Rusku či Brazílii, vzhledem k historickým souvislostem (Zuckerman 2013).

V návaznosti na tuto reakci ze strany Nikaragui a Číny již nejsou USA ochotné přijmout tyto nové skutečnosti, které se odehrávají na území Střední Ameriky, jakožto oblasti sféry vlivu USA. Proamerické síly v politických kruzích Nikaragui začaly předpovídat katastrofické scénáře, které by mohla výstavba kanálu přinést. Ochránci životního prostředí, včetně některých amerických a dánských ekologických organizací, rozpoutali naléhavou kampaň proti hrozící environmentální katastrofě, jež by nastala společně s výstavbou průplavu (Tsekov 2012: 4).

Velvyslanectví Spojených států amerických v Managui, hlavním městě Nikaragui, upozorňuje na nedostatek transparentnosti ohledně projektu stavby průplavu, za kterým stojí čínská společnost HKND Group. USA mají z projektu obavy kvůli nedostatečným informacím ohledně jeho důležitých aspektů (Lee 2015). Nový průplav v Nikaragui je prezentován jako konkurent či rival Panamského průplavu. Toto tvrzení

---

⁴ Zástupce amerického ministra obchodu, Walter Bastian, zde naráží na události spojené s občanskou válkou v osmdesátých letech dvacátého století, kdy během Sandinistické revoluce došlo k zestátnění části majetku a pozemkové reformě (Zuckerman 2013).

upíná ještě větší pozornost USA k projektu, jelikož by mohlo dojít k výraznému snížení zisků a prosperity tohoto průplavu. Společnosti HKND Group byla koncese na stavbu kanálu nabídnuta bez jakéhokoliv otevření konkurzu pro jiné společnosti. Na to lze z pohledu USA nahlížet, jako na cílenou spolupráci mezi Čínou a Nikaraguou, kdy můžeme logicky posuzovat snahy Daniela Ortegy, nikaragujského prezidenta s protiamerickými názory, o navázání přátelských vazeb s Čínou a čínskou společností ve snaze zlepšit životní podmínky v zemi a dostat tak miliony lidí pryč z chudoby (Lee 2015).

Ruské think tanky tvrdí, že v předních amerických médiích, na které má podle nich významný vliv CIA, lze pozorovat informační válku či dokonce propagandu. Tuto skutečnost pozorují v článcích a příspěvcích amerických médií týkajících se stavby průplavu v Nikaragui. Ty, podle nich, obsahují slova jako vážné obavy, pochybnosti, nebezpečí, katastrofa, porušování práv místních obyvatel, ničení životního prostředí či dokonce nesmyslnost stavby průplavu v Nikaragui. Dále pak západní média a místní odpůrci stavby průplavu prohlašují, že koncese stavby, kterou uzavřela vláda Nikaragui s čínskou společností, je pro Nikaraguu nevýhodná, jelikož přisuzuje mnoho privilegií společnosti HKND Group, jako například daňové úlevy či vyvlastnění pozemků a někteří odpůrci hovoří i o zpochybnění suverenity Nikaragui (Tsekov 2012: 5).

Odmítání vlivu a podílení se Spojených států amerických na stavbě nového průplavu ze strany Nikaragui je do jisté míry pochopitelné s ohledem na historické události, které se odehrály mezi těmito státy. Přítomnost Spojených států amerických v Nikaragui v průběhu dvacátého století měla negativní dopad na pohled nikaragujského obyvatelstva právě na USA. Nikaragua se v podstatě bojí, že by se historie mohla opakovat a Spojené státy americké by díky svému podílení se na stavbě nového průplavu získaly opět hlavní slovo v Nikaragui. Proto se v případě spolupráce obrací raději na státy jako je Čína a Rusko. Vybudování dalšího transoceánského průplavu ve Střední Americe, jež nebude pod vojenskou, ekonomickou ani politickou kontrolou Washingtonu, pravděpodobně hluboce změní geopolitickou situaci ve světě, kdy se bude jednat o pokles dominance USA, jakožto světové velmoci. Novou

geopolitickou prioritou USA by se tedy mělo stát zlepšení vzájemných vztahů s některými státy Latinské Ameriky, zejména tedy s Nikaraguou, která se stane strategickým místem po vybudování této nové vodní komunikace.

Podle některých autorů USA nemohou vnímat sféru svého vlivu v Latinské Americe jako samozřejmost. Bylo by dobré více podporovat klíčové aktéry regionu, zejména pak Brazílii, což by vedlo k větší regionální spolupráci a zlepšení ekonomické situace v Latinské Americe. Dále by USA měly zvýšit své ekonomické investice v regionu a posílit obchodní vazby s latinskoamerickými státy, tzn. efektivněji konkurovat Číně a Rusku, jež se v Latinské Americe dlouhodobě angažují (Blank 2014: 9).

V úvodu jsem si v souvislosti s touto podkapitolou položila otázku, zda může být pozice USA v Nikaragui ohrožena jinou světovou velmocí, či jsou natolik silné, že ustojí přítomnost jiné velmoci v regionu Střední Ameriky, který je právě pro USA významným územím. Na základě získaných informací lze konstatovat, že pozice Spojených států amerických v Nikaragui je ohrožena s příchodem jiných mocností do této oblasti. Nicméně tato skutečnost je způsobena hlavně historickými událostmi, jež byly zmíněny v předchozí části práce, a které narušily vztah mezi těmito státy. Právě z toho důvodu se Nikaragua obrací ve své spolupráci na státy jako je Rusko a Čína, což je další faktor, který způsobuje ohrožení pozice Spojených států amerických.

3.3 Komparace obou situací

První komparační rovinou jsou geopolitické priority a strategie k jejich dosažení Spojených států amerických při výstavbě středoamerických kanálů, tedy jak se tyto priority USA proměnily v oblastech obou průplavů. Hlavní prioritou USA, kvůli které se angažovaly právě ve výstavbě Panamského průplavu, byl mocenský zájem. Jak už jsem zmínila v úvodu práce, subjekty mé komparace se nachází v různém časovém období, tedy z důvodu současnosti projektu stavby průplavu v Nikaragui nelze pozorovat proměnu geopolitických priorit USA v této oblasti. Nicméně lze je komparovat s geopolitickými prioritami USA, které mají v oblasti Panamského průplavu.

Zde dochází k rozporu, a to z toho důvodu, že geopolitické priority právě v oblasti Panamského průplavu jsou spíše ekonomické a samotný ekonomický dopad stavby průplavu byl masivní. Nová vodní komunikace sjednotila obchod mezi dvěma významnými oceány. V dobách počátku stavby byl význam obchodu stejně důležitý, jako je tomu dnes, tudíž bylo zapotřebí stavby obchodní komunikace napříč americkým kontinentem. Díky tomu se USA staly světovou geopolitickou velmocí, jak s vojenským, tak hlavně ekonomickým potenciálem (Wagtendonk 2014).

Geopolitické priority USA v rámci projektu stavby nového průplavu v Nikaragui se týkají hlavně mocenského postavení Spojených států amerických, pro něž je hrozbou přítomnost mocností, jako je Čína a Rusko, v této oblasti. Důležitou prioritou USA je zlepšení vzájemných vztahů s Nikaraguou, což by následně do budoucna pomohlo upevnit postavení USA v této oblasti. Přítomnost Číny a Ruska v Latinské Americe je pro USA znepokojivou situací, což lze sledovat například v prohlášeních amerických představitelů o nedostatku informací v rámci projektu.

V souvislosti s proměnou amerických strategií lze konstatovat, že došlo k jistým změnám. Vstup nových technologií umožnil jistý progres v oblasti geopolitických strategií. Například vznik nových informačních kanálů, které mohou Spojené státy americké využívat k dosažení svých geopolitických cílů. Další změnou v rámci geopolitické strategie USA, je fakt, že v současnosti už neovládají žádný stát přímo, jako tomu bylo například v případě Panamy, ale musí spolupracovat se zcela suverénním státem a prostřednictvím této spolupráce tak prosadit své geopolitické cíle v zemi. USA například využívají veřejnou diplomacii, kde se zaměřují na zahraniční publikum s cílem vytvořit v jeho podvědomí pozitivní představy o dané zemi (v tomto případě o USA) a jejich názorech, což publiku umožní sdílet s daným státem jeho hodnoty a ty pak následně využít při vzájemné spolupráci (Peterková 2011).

4. Geopolitické priority dalších mocností a strategie k jejich dosažení v oblasti obou průplavů

4.1 Panamský průplav

4.1.1 Španělští kolonizátoři

Myšlenka o stavbě průplavu, který by odstraňoval obtížnou a zdlouhavou cestu kolem Hornského mysu z přístavů při pobřeží Atlantického oceánu do tichomořských přístavů, existuje již od šestnáctého století. Jako první se tento projekt pokusili realizovat právě Španělé, ačkoliv měli přístup k Tichému oceánu přes Magellanův průliv, jež se nachází na nejjižnějším cípu kontinentu. Konkrétně v roce 1534 si nechal královský zástupce Karla V. předložit informace od tehdejšího guvernéra provincie Castilla de Oro o možnostech propojení oceánů, potřebných nárocích a výdajích k vybudování vodní cesty v oblasti Panamské šíje. První plány Panamského průplavu byly nakresleny v roce 1559, avšak stavba byla vyhodnocena jako technicky náročná, v podstatě byla mimo technické možnosti tehdejší doby. Obavy z náročnosti stavby přerušily jakékoliv debaty o možnosti realizace samotné stavby. Snahám vybudovat vodní cestu, která by spojovala již zmíněné oceány, bránily nájezdy pirátů, kteří měli o tuto oblast velký zájem, jelikož region patřil k nejbohatším částem španělské koloniální říše (Opatrný 1998: 413).

Důležitá obchodní trasa však byla v této oblasti vybudována. Jednalo se o královskou cestu, která spojovala přístavy Panama City a Nombre de Dios. Důležitým milníkem bylo dobytí Incké říše⁵ v roce 1532, které mělo stěžejní význam pro ekonomiku španělského impéria. Toto území bylo pro Španěly významné hlavně díky exportní komoditě, stříbru, které vyváželi do Evropy. Jejich obchodní cesta vedla právě přes Panamu, poté bylo stříbro převáženo na lodích do španělské Sevilly. V období dešťů, trvajícím od března do listopadu, byl náklad přepravován po dolním toku řeky Charges, jež se vlévá do Atlantického oceánu (Major 1993: 9-10).

---

⁵ Jedná se o historický státní útvar, nejsilnější a nejvíce centralizovaný stát předkolumbovské Ameriky. Zahrnoval území dnešního severního Ekvádoru, část Argentiny a část Chile. Na západě tvořilo hranice tichomořské pobřeží a na východě pohoří Andy. V roce 1543 zde Španělé vyhlásili místokrálovství Peru (Opatrný 1998: 508-511).

Definitivní ukončení snah španělských kolonizátorů o stavbu vodní cesty, která by spojila Atlantický a Tichý oceán, způsobila Válka za nezávislost v Latinské Americe. V listopadu roku 1821 vyhlásila junta v Panamě nezávislost, avšak vzápětí oznámila připojení k Velké Kolumbii. Právě kolaps španělského impéria odstranil Španělsko, tedy mocnost a hrozbu, která byla překážkou pro americkou zahraniční politiku (Major 1993: 10). Velké množství slabých nástupců nahradilo španělské impérium, což byl hlavní impuls pro amerického prezidenta Jamese Monroa k vytvoření Monreovy doktríny. Ta ukotvila hlavní principy americké zahraniční politiky, díky níž se USA snažily udržet si zásadní vliv na území Latinské Ameriky. Právě v těchto principech bylo Španělsko překážkou pro Spojené státy americké. Omezování vlivu USA bylo důvodem vypuknutí španělsko-americké⁶ války v roce 1898, která skončila drtivou porážkou Španělska. Naopak vítězství pro USA znamenalo důležité upevnění svého mocenského postavení na celé západní polokouli. USA také získaly všechna španělská území v Karibiku a západním Pacifiku. Tím definitivně končí působení Španělska v oblasti Střední Ameriky (Major 1993: 10).

4.1.2 Francouzský projekt

V průběhu devatenáctého století se na americkém kontinentu snažila opakovaně posílit své pozice Francie, a to hlavně z ekonomických a hospodářských důvodů. Francouzští ekonomové si uvědomovali, že Francie nemůže oslabit britské pozice v oblasti mezinárodního obchodu, pokud neoslabí postavení britských komodit na americkém kontinentu. Novou nadějí se stal v sedmdesátých letech devatenáctého století Ferdinand de Lesseps, autor projektu Suezského průplavu, který obnovil reálné úvahy o vybudování průplavu v oblasti Střední Ameriky. V té době hlavně američtí, britští a francouzští podnikatelé a obchodníci poukazovali na hospodářské výhody trasy v této oblasti. Geopolitickou prioritou Francie bylo posílení svých pozic v rámci mezinárodního obchodu, čehož měla dosáhnout získáním kontroly strategického území, tedy postavením Panamského průplavu. Vybudování průplavu v Panamě předcházelo několik klíčových událostí (Opatrný 2004: 38).

---

⁶ Tento konflikt signalizuje vstup USA na mezinárodní scénu v roli velmoci. Důvodem vstupu USA do této války byly obavy, že Španělsko přenechá své zbývající kolonie některé jiné velmoci nebo je poskytne za pomoc v boji proti povstalcům, což by výrazně poškodilo zájmy USA (Opatrný 1998: 658-659).

Jednou z nich byl Geografický kongres pořádaný francouzskou společností *Société de Géographie* v Paříži v roce 1875. Právě zde poprvé architekt Ferdinand de Lesseps diskutoval o možnosti vybudování transkontinentálního kanálu (Opatrný 2004: 38). Významnou událostí byl pak tzv. Ustavující kongres v Paříži, v květnu roku 1879, kde byly schváleny plány pro stavbu kanálu. Zúčastnilo se jí 136 delegátů z celkem 22 států z celého světa. Oficiálním cílem kongresu bylo zhodnocení možných tras průplavu a potenciálních obchodních možností, které by průplav v budoucnu nabízel (Major 1993: 20).

Ačkoliv bylo v průběhu kongresu prezentováno mnoho zajímavých návrhů i ze strany Spojených států amerických, pak klíčový pro výběr jednoho z předložených návrhů byl vliv Ferdinanda de Lessepse, který chtěl postavit průplav v Panamě, se stejným konstrukčním řešením jako postavil Suezský průplav. Jeho vliv výrazně ovlivnil účastníky francouzské delegace, kteří měli v následujících volbách většinový hlas (McCullough 1977: 83).

Tento sled událostí vyvolal nepřátelskou reakci ze strany Spojených států amerických, jež si nárokovaly území Střední Ameriky, jakožto sféru svého vlivu. Dalším podnětem pro debatu ze strany amerických diplomatů, která nabyla ještě většího významu, byla otázka ohledně Monroeovy doktríny, jež tvrdila, že americká pevnina nebude předmětem kolonizace žádné evropské mocnosti, jejíž politický systém se liší od systému Spojených států. Ty by pak považovaly jakýkoliv pokus rozšířit evropský systém kdekoliv na západní polokouli za ohrožení míru a své bezpečnosti (Shi – Tindall 1994: 190).

V roce 1881 však byla zahájena stavba průplavu, který byl projektován na úrovni mořské hladiny. Kombinace technických problémů během stavby a rozsáhlé finanční machinace a spekulace vedly ke krachu společnosti, kterou doprovázel tzv. Panamský skandál. Jednalo se o jednu z největších afér francouzského politického života způsobenou událostmi na americkém kontinentě. Skandál vyvolalo rozhodnutí společnosti Panamského průplavu vyhlásit roku 1889 bankrot z důvodu neschopnosti překonat při stavbě průplavu v Panamě technické a finanční problémy. Bankrot postihl tisíce drobných akcionářů ze středních vrstev francouzské společnosti, jež vkládali do

stavby průplavu naději na výhodné zhodnocování svých peněz, které vložili do podniku stavitele Ferdinanda de Lessepse. Důsledkem toho bylo vyhlášení zuřivé antisemitské kampaně, jelikož hlavní protagonisté skandálu byli židovského původu. Panamský skandál vyvrcholil v roce 1893, kdy proběhlo soudní řízení proti staviteli průplavu Ferdinandu de Lessepsovi a ukončil tak éru angažovanosti evropských mocností v rámci projektu stavby prvního transkontinentálního průplavu v oblasti Střední Ameriky. Nejvhodnějším kandidátem pro odkoupení koncese na stavbu Panamského průplavu byly Spojené státy americké, kde obchodní a politické skupinky volaly po americké kontrole této důležité transkontinentální komunikace s ohledem na Monroeovu doktrínu a hospodářský i strategický význam tohoto průplavu (Opatrný 1998: 469, 536).

4.2 Průplav v Nikaragui

4.2.1 Geopolitické priority Číny

V rámci tématu této podkapitoly, kterým jsou již zmíněné geopolitické priority Číny v oblasti nikaragujského průplavu, se naskytá hned první otázka, tedy kdy a z jakého důvodu se začala právě Čína angažovat v oblasti západní hemisféry? V roce 1997 získala čínská firma Hutchison-Whampoa obnovitelnou koncesi na 25 let k provozování kontejnerové přepravy na obou stranách Panamského průplavu. Jednalo se o období, kdy USA předaly Panamský průplav do rukou panamské vlády. V následujících letech se začala Čína ještě více angažovat v Latinské Americe a Karibiku, a to hlavně v ekonomické sféře. Čína si svou fyzickou přítomnost v této oblasti buduje na základě obchodních dohod nebo vytvářením nových stavebních projektů. Od roku 2005 poskytla Čína státům Latinské Ameriky finanční půjčky ve výši zhruba 119 miliard dolarů (Renwick 2015). V současnosti je Čína druhou nejdůležitější zemí využívající Panamský průplav a její námořní doprava neustále roste. Z toho vyplývá, že se z Číny stává jedna z nejdůležitějších námořních mocností na světě (Ellis 2013: 1).

Nová příležitost k posílení svých pozic v Latinské Americe se Číně naskytla v roce 2006, kdy vláda v Nikaragui veřejně prezentovala svůj záměr výstavby průplavu

vedoucího z přístavu Punta Gorda při pobřeží Karibiku do oblasti Brito na pobřeží Tichého oceánu⁷ (Watts 2015a). Nikaragujský parlament, vedený prezidentem Danielem Ortegou, projekt stavby nové vodní komunikace schválil v roce 2012 s vizí, že Nikaragua pokryje náklady na projekt z 51 % a zbylých 49 % budou financovat zahraniční investoři. O projekt následně projeví zájem, kromě Číny, také Rusko, Japonsko nebo Spojené arabské emiráty (Gale 2009). Ve finále byla zakázka přidělena firmě HKND (*Hong Kong Nicaragua Canal Development Group*), v jejímž čele stojí čínský telekomunikační magnát Wang Jing, kterému se podařilo získat koncesi pro stavbu na příštích padesát let. Vytvořila se tak koalice nikaragujské vlády a čínských investorů (Ghitis 2014). Současný prezident Nikaragui, Daniel Ortega, je výrazným protagonistou stavby nového průplavu, který podle jeho slov přispěje k větší nezávislosti Nikaragui na Spojených státech amerických. Vláda prezidenta Ortegy je často označována jako *Orteganomics* z důvodu kombinace autoritářství v politické sféře, podpory podnikání v oblasti ekonomiky a populismu v sociálních záležitostech, jež jsou poznamenány celkovým pragmatismem. Tato definice také odráží priority Nikaragui na poli mezinárodního obchodu a zahraniční politiky (Looney 2013).

Právě rozhodnutí nikaragujského prezidenta o přidělení projektu stavby průplavu čínské soukromé společnosti, byl jedním z dalších geopolitických tahů, jehož cílem je posílení stále většího vlivu Číny na globální obchod a zároveň oslabení americké nadvlády v oblasti námořní trasy mezi Tichým a Atlantickým oceánem. Spojení levicové vlády Daniela Ortegy a čínské společnosti telekomunikačního magnáta Wang Jinga vyvolává negativní reakce v mezinárodním prostředí (Ghitis 2014).

Již před samotným začátkem stavby se vyskytlo mnoho kritiků projektu, kteří upozorňují na důležité nesrovnalosti a nedostatky konceptu, které by později mohly vést ke kolapsu a možné katastrofě, tak jak se stalo například v případě francouzského projektu stavby Panamského průplavu na konci devatenáctého století (Leach 2014: 20). Jedním z hlasitých kritiků je Elliot Abrams, bývalý náměstek ministra zahraničí během Reaganovy administrativy. Abrams upozorňuje na neexistující rozdíl mezi státní a privátní sférou v Číně (Leach 2014: 20). Přesto, že i čínská vláda popírá

---

⁷ viz příloha č. 3

spolupráci s HKND, nový impuls pro stavbu kanálu v Nikaragui se objevil právě v době velkých investic Číny v oblasti Latinské Ameriky. V lednu 2015 slíbil čínský prezident Xi Jinping investice v tomto regionu ve výši 250 milionů dolarů v příštích deseti letech (Renwick 2015).

Investice společnosti HKND do stavby průplavu v Nikaragui je součástí širokého trendu rostoucího přílivu přímých zahraničních investic (Foreign direct investments – FDI), jež jsou charakteristické trvalým zájmem investora a jeho podílem na řízení projektu. Účelem přímých zahraničních investic je získání podílu na kmenových akcích a pravomocích investora, alespoň z 10% (OECD 2013). Smlouva mezi společností HKND a vládou Nikaragui, je tzv. koncesní smlouva. Jedná se tedy o investiční kontrakt, na základě kterého vláda daného státu uděluje zvláštní práva zahraničnímu investorovi ve vývoji projektu, stavbě a následně kontrole jistého subjektu (Hoffman 2007: 145).

Podle smlouvy mezi HKND a vládou Nikaragui bude mít společnost Wang Jinga exkluzivní právo na stavbu a následnou kontrolu průplavu po dobu padesáti let, dále bude osvobozena od placení daní a bude chráněna právní imunitou. Nikaragujská vláda přebírá veškerou zodpovědnost za vzniklé škody a jejich nápravu, hlavně pak, co se týče životního prostředí a neodvolatelně vzdává svou vlastní suverénní imunitu ve prospěch společnosti HKND. Výměnou za to, společnost HKND vymezuje nikaragujské vládě každoročně právo na jedno procento akcií z provozu průplavu (Master Concession and Implementation Agreement 2013: 5198-5199).

Plánovaný začátek stavby byl stanoven na konec roku 2014 s vizí dokončení projektu do pěti let. Průplav byl veřejnosti prezentován jako nová šance pro chudou Nikaraguu, jež přinese zemi velké množství pracovních příležitostí a celkový blahobyt. Na druhou stranu, pro vybudování takového projektu, je zapotřebí kvalifikovaná pracovní síla, která v Nikaragui chybí a bude muset být dovážena. Mnozí kritici tvrdí, že žádný velkolepý projekt nepomůže zemi dostat se z chudoby, pokud bude její populace do značné míry nevzdělaná. Jedinou možnou cestou, jak se dostat ven z chudoby, jsou v první řadě investice do vzdělání. To však v případě Nikaragui

vyžaduje pomoc mezinárodního společenství, stejně jako finanční disciplínu, transparentní vládu a ekonomické zacházení s přírodními zdroji země (Smith 2014).

Začátek výstavby průplavu byl však odložen na konec roku 2016 a to hned ze dvou důvodů. Tím prvním jsou neustálé protesty nikaragujských obyvatel, kteří se stavbou nové vodní komunikace nesouhlasí. Jejich hlavním argumentem je nedostatek informací o stavbě průplavu ze strany nikaragujské vlády, která podle nich porušuje principy dodržování lidských práv a ústavní záruky. Jedná se hlavně o obyvatele okolí jezera Nikaragua, které má být součástí nového průplavu. Vláda tyto obyvatele nutí podepsat smlouvy, na základě kterých se vzdají svého autonomního území, čímž porušuje zásady dodržování lidských práv (O'Grady 2015). Dalším argumentem, který podporuje protesty obyvatel, je předpovídaná environmentální katastrofa, jež by byla právě touto stavbou způsobena. Společnost HKND proto oslovila britskou firmu *Environmental Resources Management* (ERM) pro výzkum sociálních a environmentálních vlivů stavby nikaragujského průplavu. ERM studovala možnosti, jaký vliv bude mít stavba na jezero Nicaragua, rozsáhlé tropické pralesy v oblasti budoucí stavby a život vysídlených obyvatel. Výsledná zpráva společnosti ERM šokovala veřejnost a odstartovala více než tři desítky protestních pochodů. Mary O'Grady ve svém článku uvádí, že některým lidem z okolních vesnic bylo policií zabráněno zúčastnit se demonstrací (O'Grady 2015).

Druhým důvodem zpoždění začátku stavby je zpomalování čínského hospodářského růstu a s tím související i pokles cen řady komodit. Tyto skutečnosti tedy vedly ke snížení tržních cen akcií investora, a tím pádem snížení účetní hodnoty jeho majetku. Wang Jing od počátku hledá další možné spoluinvestory, kteří vloží své finance do konceptu stavby nikaragujského průplavu. Nicméně v průběhu uplynulých dvou let se mu nepodařilo sehnat možného společníka pro financování projektu. Právě výše zmíněné sociální a environmentální překážky a pochybný ekonomický projekt jsou hlavními důvody, proč podílet se na stavbě průplavu neláká více investorů (Watts 2015).

Z pohledu Číny se tedy jedná o další alternativní obchodní trasu, která v budoucnu pomůže ještě většímu ekonomickému růstu země. Ve svých prohlášeních se však

separuje od společnosti HKND s tím, že s tímto projektem nemá nic společného. Tento fakt zpochybňuje hned několik detailů. Například slogan v zasedací místnosti společnosti HKND *"Serve the Country"* – *Sloužit zemi* či odznak zobrazující čínskou vlajku, jenž nosí Wang Jing na klopě svého saka. Dále pak citát v koridoru firmy *"protecting state secrets is top priority"* – ochrana státního tajemství je nejvyšší prioritou či slogan v recepční hale firmy, který nabádá zaměstnance k tvrdé práci a tvrdému boji, *"enjoy hard work and fight hard"* (Gracie 2015).

V závěru bych ráda navázala na autorku Carrie Gracii, která zprostředkovala rozhovor právě s Wang Jingem v březnu 2015 pro zpravodajskou stanici BBC. Wang Jing v rozhovoru tvrdí, že není potřeba se bát nesplnění termínu dokončení stavby. Jako důvod uvádí, že čínské firmy již zvládly zrealizovat mnoho velkých stavebních projektů, tudíž disponují bohatými zkušenostmi v této oblasti. Tvrdí, že mít čínské firmy v čele tohoto projektu vede jednoznačně k úspěchu. Zároveň sám sebe popisuje jako čínského patriota a netají se návštěvami z řad čínských státníků či zástupců čínské komunistické strany ve své kanceláři. Avšak neprodleně dodává, že je soukromou osobou provozující privátní společnost, a že jakákoliv diskuze o Nikaragujském kanálu, jakožto geopolitickém kroku Číny na tzv. zadním dvorku USA, nepřipadá v úvahu. Wang Jing považuje současnou globální ekonomiku za tak rozvinutou, že nelze mluvit o jakémkoliv území jako o „zadním dvorku“ jiného státu (Gracie 2015).

Z předchozího textu vyplývá, že existují právě dvě možnosti, jak nahlížet na přítomnost Číny v rámci projektu stavby nikaragujského průplavu. První možností je již zmíněná teze, že společnost HKND Group je pouze jakousi nastrčenou záminkou čínské vlády k získání sféry vlivu ve strategicky umístěné Nikaragui, jelikož za většinou projektů čínských firem stojí komunistická Čína⁸. Druhou možností, jak lze nahlížet na čínský projekt stavby nikaragujského průplavu, je rozvoj Číny a její ekonomická otevřenost světu. Čínské společnosti participují na velkých globálních projektech z toho důvodu, že disponují prostředky k tomu potřebnými a nejsou jen prodlouženou rukou čínské vlády, která se tak snaží dosáhnout svých geopolitických

---

⁸ Jako další příklad čínské společnosti, za kterou stojí vláda Číny, je firma SAIC Motor. Jedná se o největšího výrobce automobilů v Číně, jehož obchodními partnery jsou některé západní společnosti. SAIC Motor spolupracuje například s firmou General Motors nebo Volkswagen (Cendrowski 2015).

cílů po celém světě. Jedná se však pouze o spekulace a názory z řad mezinárodních expertů, které vychází jak z historických zkušeností, tak i ze současného směřování zahraniční politiky Číny. Zda se jedná o pravdivé myšlenky a teze se ukáže až s postupným vývojem stavby průplavu a jeho následné kontrole a využití.

4.2.2 Geopolitické priority Ruska

Od roku 2006 nikaragujský prezident Daniel Ortega společně se Sandinovskou frontou národního osvobození výrazně rozšířily bilaterální vztahy s Ruskem v oblasti obchodu, zemědělství, protidrogových programů, rozvoji infrastruktury a vesmírných programů. V roce 2008 se začalo Rusko podílet na podpoře nikaragujské armády poskytováním finančních prostředků, vojenského vybavení a školení samotných vojáků. V rámci finančních prostředků se jedná o 26 milionů dolarů, které Rusko poskytlo Nikaragui v roce 2011, což je devětkrát vyšší částka, než kterou jim poskytly Spojené státy americké (Rogers 2014a).

V reakci na tuto finanční podporu ze strany Ruska umožnila nikaragujská vláda, se schválením Národního shromáždění, ruským vojenským jednotkám zůstat v Nikaragui do konce června 2014, navzdory skutečnosti, že nikaragujská ústava zakazuje pobyt cizích vojenských jednotek na svém území (Fiegel 2014: 3). Ve snaze udržet si svou přítomnost v Nikaragui, navzdory ústavní klauzuli, uvedl ruský ministr obrany Sergej Šojgu, že by Rusko chtělo usilovat o pravidelný přístup k vojenským zařízením v Nikaragui a zřídit zde svoji vlastní základnu⁹ (Fiegel 2014: 2). Důvodem, proč si Rusko vybralo právě Nikaraguu, je její poloha, která usnadňuje přístup ruským lodím k čerpacím stanicím, kam dováží pohonné hmoty. Hlavním důvodem, je pak nabídnutá vojenská pomoc Nikaragui v rámci stavby nikaragujského průplavu. Tím si Rusko zajistí své pozice v zemi na dlouhou dobu dopředu, tak, jak o to usiluje již od roku 2011. Navíc je pro Rusko důležitá i koncese pro stavbu kanálu, která umožňuje zřízení vojenských základen (Fiegel 2014: 5).

---

⁹ Podobně se Rusko angažovalo také na Kubě a ve Venezuele. Z toho lze usuzovat, že se jedná o jisté geopolitické strategie vedoucí k získání vojenské přítomnosti Ruska v Latinské Americe (Fiegel 2014: 2).

Kontakty mezi Ruskem a Nikaraguou oživil ještě více v roce 2012 projekt ruského navigačního systému GLONASS, který je založený na podobném principu jako navigační systém GPS, avšak jedná se o modernější systém s novějšími typy satelitů. Důvodem vývoje tohoto ruského projektu je získání nezávislosti na americkém systému GPS. Využíván bude primárně ve vojenském sektoru (Rogers 2014a). Jedná se o další geopolitickou strategii Ruska v rámci omezení amerického vlivu po celém světě. Rusko jedná o rozmístění základen pro navigační systém GLONASS nejen v Nikaragui, ale i na Kubě, ve Vietnamu a v Číně, tedy v zemích, které na základě, ať už historických či současných zkušeností, spíše inklinují ke spolupráci s Ruskem než se Spojenými státy americkými (Rogers 2014a).

V červnu 2014 došlo k uzavření dohody mezi Ruskem a Čínou, kdy se Rusko zavázelo k pomoci Číně vybudovat transoceánský průplav v Nikaragui. Tato nová pozice Ruska mu poskytuje ještě větší oporu v oblasti, v níž má stále hlavní sféru vlivu Washington. Ruská federace považuje sebe samu jako globální velmoc, která je aktivní po celém světě, a jenž se kdekoliv snaží zmírnit vliv USA, pokud je to v jejích silách. Toto tvrzení částečně vysvětluje důvod, proč se Rusko snaží upevnit své pozice v Latinské Americe (Maloof 2014). Dle mnohých kritiků této spolupráce by udělení bezpečnostní koncese Rusku mohlo sloužit jako záminka pro vytvoření již zmíněných ruských vojenských základen na území Nikaragui, které by poskytovaly výborné krytí ruských tajných agentů a vojenských programů. Takové působení Ruska na území Latinské Ameriky by znamenalo bezprostřední hrozbu pro Spojené státy americké, jenž stále považují právě tento region jako svůj „zadní dvorek“, tedy oblast působení vlivu USA (Fiegel 2014: 5).

Na přítomnost Ruska v Nikaragui nahlíží geopolitičtí experti jak z pozitivního, tak i z negativního hlediska. Pozitivní hlasy tvrdí, že Rusko bude z této spolupráce těžit nejen z ekonomického hlediska, ale hlavně z hlediska geopolitického, jelikož se bude podílet na kontrole strategického bodu námořní dopravy. Na druhou stranu mnoho expertů upozorňuje, že projekt je hlavním zájmem Číny a Rusko by se mělo spíše soustředit na svoji strategickou komunikaci, kterou je Severní mořská cesta. Ta umožňuje lodím snazší plavbu do Evropy a Asie přes Severní ledový oceán. Mezi

bezprostřední geopolitické zájmy Ruska by měly patřit rozšiřující se možnosti Severní mořské cesty, které mohou být z ekonomického hlediska mnohem výhodnější než angažovanost Ruska v Nikaragui (Paniyev 2014).

Z geopolitického hlediska je také zajímavá společná přítomnost Ruska a Číny v Nikaragui, jakožto dvou členských států hospodářského uskupení BRICS, jehož dalšími členy jsou Brazílie, Indie a Jihoafrická republika. Termín BRICS byl poprvé užit Jimem O’Neillem, zástupcem investiční banky Goldman Sachs v roce 2001 s odkazem na rychle se rozvíjející ekonomiky jednotlivých států (BRICS 2015). Jedním z nejdůležitějších počínů skupiny BRICS v poslední době je plánované založení Nové rozvojové banky (NDB), k němuž mělo dojít již v roce 2015. Cílem NDB mělo být financování rozvojových projektů členských států. Založení NDB nejvíce podporuje Rusko, jenž vidí tento projekt jako alternativu Světové banky (WB) řízenou finančními institucemi západních mocností (Tiezzi 2015). Tento projekt posiluje ještě více nejen ekonomické vazby mezi členskými státy uskupení, které chce svůj hospodářský potenciál využít v příštích letech i geopoliticky. Je tedy zřejmé, že spolupráce Ruska a Číny v oblasti průplavu v Nikaragui bude podporována hnutím BRICS, jež zde sleduje své geopolitické zájmy ve smyslu rozšíření svého vlivu na západní hemisféře a podpoření již tak rostoucích národních ekonomik (Tsekov 2012: 3).

Přestože svět již není bipolárně rozdělen, pak obě mocnosti, tedy Rusko a USA, vidí sebe samy navzájem stále jako konkurenty, což lze pozorovat i v případě stavby průplavu v Nikaragui. Pro Rusko je účast na tomto projektu novou šancí, jak oslabit vliv Spojených států amerických, které tak ztratí část kontroly v regionu. Moskva tak získá nejen ekonomickou, ale i geopolitickou výhodu. Pro USA je přítomnost Ruska nejen v Nikaragui, ale i v dalších zemích Latinské Ameriky, hrozbou. Politická rivalita obou mocností by mohla překročit čistě ekonomické úvahy. Vyloučení Ruska ze skupiny G8 v důsledku ukrajinské krize pouze stimuluje Moskvu k ještě větší spolupráci s nezápadními státy. To dokazuje například spolupráce zemí, jež jsou členy již zmíněného hnutí BRICS a jejich nové projekty, ve kterých se snaží konkurovat západním institucím. Rusko chce zároveň USA dokázat, že je globální mocností a ne

pouze regionální, jak ho nedávno označil americký prezident Barack Obama¹⁰ (Trenin 2014).

4.3 Komparace geopolitických priorit a strategií k jejich dosažení ostatních mocností v rámci obou průplavů

Druhou komparační rovinou pro mou práci jsou geopolitické priority a strategie ostatních mocností, které se angažovaly v Panamě a Nikaragui a jejich vztah s USA v otázce budování průplavu.

Odpovědí na otázku, proč snahy Španělů o zbudování kanálu ztroskotaly, je technická zaostalost vzhledem k období, kdy byly nakresleny plány a pozdější politická situace, tedy ztráta španělských držav v oblasti Střední Ameriky. Španělé zvolili vojenskou strategii k dosažení svých cílů, kdy bojovali za své zájmy ve španělsko-americké válce, kterou však prohráli.

Co se týče francouzského projektu, zde nebyla hlavní příčina neúspěchu technická zaostalost. Stěžejním problémem byla neschopnost kritického pohledu na danou problematiku, nezohlednění klimatických a geologických rozdílů. Dále pak přecenění vlastních technických možností a nedostatek relevantních dat a průzkumů v dané oblasti. Z geopolitického hlediska lze priority Francie přirovnat ke geopolitickým prioritám Španělska. Hlavním cílem obou mocností byla kontrola strategického území v rámci posílení pozic v mezinárodním obchodu. Francie zvolila diplomaticko-ekonomický přístup k dosažení svých priorit, kdy nejdříve jednala s ostatními zástupci států na tzv. Ustavujícím kongresu a později získala koncesi na stavbu průplavu od panamské vlády.

V rámci obou případů přítomnosti evropských mocností v Panamě můžeme sledovat proměnu geopolitických strategií Spojených států amerických v ovládnutí tohoto území. Došlo zde k posunu od používání vojenských nástrojů k využití diplomaticko-ekonomických nástrojů.

---

¹⁰ Podle Baracka Obamy není Rusko nic víc než regionální velmoc, jehož činy na Ukrajině jsou pouhým výrazem slabosti, nikoliv síly. Tuto myšlenku pronesl v rámci summitu jaderné bezpečnosti konaném v roce 2014 v nizozemském Haagu (Borger 2014).

Vedle Panamského průplavu se v oblasti Střední Ameriky plánuje stavba nového průplavu v Nikaragui, o který jeví zájem primárně Čína a Rusko. Co se týče geopolitických priorit Číny a strategií k jejich následnému dosažení, pak na základě získaných dat lze konstatovat, že se jedná primárně o ekonomické cíle této mocnosti v oblasti Nikaragui. Sekundárně se o stavbě průplavu společností HKND mluví jako o nástroji čínské vlády k dosažení svých geopolitických priorit v Nikaragui.

Rusko se prozatím v rámci projektu nikaragujského kanálu profiluje jako vojenská mocnost, jež má v následujících letech zajistit ochranu stavby. V případě Ruska se opět spekuluje o jistých geopolitických prioritách, kdy právě spoluúčast v Nikaragui umožní Rusku zajištění svých strategických pozic v oblasti Latinské Ameriky. Rusko si své pozice v oblasti budovalo již několik let před vytvořením projektu stavby průplavu poskytnutím finančních a vojenských prostředků Nikaragui.

Co se týče přítomnosti výše zmíněných mocností v oblasti nikaragujského průplavu, pak zde lze, na základě získaných dat, sledovat potenciál možné spolupráce mezi Ruskem a Čínou, která by navazovala na spolupráci těchto dvou mocností v minulosti, v jiných regionech světa. Dále, jak už jsem zmínila v předchozím textu, jsou obě mocnosti členy uskupení BRICS. V budoucnu by se v Nikaragui mohl vytvořit jistý trojúhelník spolupráce, do kterého by spadala vedle Ruska a Číny i samotná Nikaragua. Toto uskupení států by mohlo vytvořit koalici stojící proti vlivu USA. Do budoucna se pak nabízí i jistá spolupráce zemí tohoto „trojúhelníku“ s dalšími státy Latinské Ameriky, jako je například Venezuela či Kuba. Nicméně se však jedná pouze o spekulativní pohled na možný budoucí vývoj situace v Nikaragui.

Rozdíl více jak sto let mezi subjekty komparace se výrazně odráží na proměně geopolitických strategií USA, které už nemohou vyhlásit válku jinému státu k dosažení svých geopolitických cílů či snad odkoupit čínskou společnost, tak jako to udělaly v případě francouzského projektu. V současnosti používají USA k dosažení svých geopolitických cílů diplomatické nástroje, kdy se formou nátlaku snaží zablokovat vliv jiných mocností v Nikaragui a celé Latinské Americe. Čína tomuto tlaku odolává a rozšiřuje ekonomickou spolupráci kromě Nikaragui i s dalšími státy v regionu. Rusko se také rozpíná v nikaragujském prostředí, čemuž se USA snaží konkurovat větší

ekonomickou spoluprací. Ta je však na velmi nízké úrovni z důvodu nepřilíš přátelského vztahu obou zemí. Dle expertů je však právě ekonomická spolupráce důležitým krokem USA k udržení svých mocenských pozic v Nikaragui a dalších státech Latinské Ameriky.

5. Závěr

Jak již bylo zmíněno v úvodu, hlavními zkoumanými subjekty v této práci jsou Panamský průplav a průplav v Nikaragui. Cílem práce bylo analyzovat geopolitické priority velmocí, které se angažovaly a angažují ve výstavbě a provozu Panamského průplavu a průplavu v Nikaragui s důrazem na měnící se roli USA. Práce byla vedena, jako kvalitativní analýza orientovaná na jednotlivé případy, kde byly skrze srovnávání jednotlivých mocností odhalovány specifické rysy každého případu a popisovány a vysvětlovány jejich případné podobnosti nebo rozdíly s cílem odhalit konstantní prvky v geopolitických strategiích USA. Případy byly poté jako celky vzájemně komparovány na základě komparačních kritérií.

Prvním komparačním kritériem byly geopolitické priority USA a strategie k jejich dosažení v rámci středoamerických průplavů. Na základě provedené komparace lze sledovat jistou proměnu geopolitických priorit USA. V případě Panamského průplavu se jednalo spíše o ekonomické priority, po jejichž dosažení se staly největší námořní velmocí na světě a získaly tak kontrolu nad celou západní hemisférou. Prioritou USA v případě nikaragujského průplavu je snaha zmírnit vliv ostatních mocností, které se zde angažují. Proměnu lze sledovat i ve strategiích, které používaly a používají k dosažení svých geopolitických priorit. Od vojenských nástrojů, kdy se utkaly o území se Španělskem, přešly postupně k diplomatickým krokům a ekonomickým nástrojům, což lze sledovat již v případě francouzského projektu stavby Panamského průplavu. V současnosti USA používají jako nástroj k dosažení svých geopolitických priorit veřejnou diplomacii a snaží se rozšířit spolupráci s daným státem v ekonomické a politické oblasti, což můžeme sledovat v rámci průplavu v Nikaragui, kde se USA neprofilují jako klíčová mocnost, ale pouze jako stát, který chrání své postavení a zájmy v této oblasti.

Druhým komparačním kritériem pro mou práci byly geopolitické priority a strategie ostatních mocností, které se angažovaly v Panamě a Nikaragui a jejich vztah s USA v otázce budování průplavu. V oblasti Panamského průplavu se vedle USA o toto území zajímalo také Španělsko a později Francie. Prioritou obou zemí byla

kontrola strategického území v rámci posílení pozic v mezinárodním obchodu. Proměnu lze sledovat v oblasti strategií těchto evropských mocností k dosažení svých cílů. Španělé bojovali s USA za udržení mocenských pozic a sféry svého vlivu ve Střední Americe, avšak tento souboj prohráli a USA tak odstranily pomyslnou překážku na své cestě za ovládnutím a kontrolou tohoto území. Francie zvolila diplomatický přístup, kdy prosadila svůj návrh na tzv. Ustavujícím kongresu a později získala od panamské vlády koncesi na stavbu průplavu. USA s přítomností Francie ve Střední Americe nesouhlasily, nicméně nepřistoupily k žádnému mocenskému souboji a v okamžiku, kdy došlo ke kolapsu francouzského projektu, se chopily šance a převzaly projekt do svých rukou. Zajistily si tak přítomnost v oblasti na dalších sto let.

V oblasti budoucího nikaragujského průplavu projevují svůj zájem mocnosti Čína a Rusko, jejichž priority jsou z části rozdílné. Prioritou Číny jsou primárně ekonomické cíle, kterých se snaží dosáhnout ekonomicko-diplomatickou cestou, kdy prostřednictvím navázání přátelských vztahů s nikaragujskou vládou dochází k ekonomické spolupráci mezi těmito státy. O přítomnosti čínské společnosti v Nikaragui se také hovoří jako o pouhé zámince čínské vlády k upevnění svých geopolitických priorit v Latinské Americe. Jedná se však o pouhé názory expertů, které nejsou podloženy skutečnými fakty, a čínská vláda navíc toto tvrzení popírá.

Rusko bylo k projektu stavby nikaragujského průplavu přizváno jako mocnost, která ho má vojensky ochránit. Avšak v rámci přítomnosti Ruska v Nikaragui se také spekuluje o jeho geopolitických prioritách, kdy si díky účasti na projektu zajistí své strategické pozice i v dalších zemích Latinské Ameriky. K těmto spekulacím vede experty již zmíněná několikaletá spolupráce Ruska a Nikaragui v ekonomické a vojenské oblasti.

Na základě těchto informací je očividné, že nikaragujská vláda preferuje spolupráci se státy jako je Čína a Rusko před spoluprací se Spojenými státy americkými z důvodu historických zkušeností, navzdory tomu, že jsou si tyto státy geograficky blízké, tudíž by i případná spolupráce byla značně jednodušší. Tato skutečnost představuje hrozbu pro USA, které se snaží zmírnit vliv těchto mocností v regionu rozšířením ekonomické

spolupráce s Nikaraguou. K tomu však není nakloněn nikaragujský prezident Daniel Ortega, který je známý svými protiamerickými náladami.

Pro Spojené státy americké je důležité udržet si svou sféru vlivu v oblasti Střední Ameriky i nadále. Co se týče Panamského průplavu, pak zde nehrozí USA žádná větší hrozba, navzdory skutečnosti, že druhým největším uživatelem této komunikace je Čína. Ta však soustřeďuje svou pozornost hlavně k průplavu v Nikaragui, za jehož projektem stojí a spolupracuje zde s místní vládou vedenou prezidentem Danielem Ortegou. Právě tato kooperace je geopolitickou hrozbou pro USA, které se jí snaží čelit rozšířením ekonomické spolupráce s Nikaraguou a snahou konkurovat tak Číně a Rusku.

Projekt stavby nikaragujského průplavu rozděluje experty na dva tábory, kdy první tvrdí, že se stane konkurentem Panamského průplavu díky své moderní podobě. Ta přinese možnost proplutí i velkým kontejnerovým lodím, které v současnosti nemohou využívat Panamský průplav kvůli jeho nedostačujícím parametrům. Druhý tábor expertů je vůči projektu stavby nikaragujského průplavu skeptický vzhledem k tomu, že se začátek stavby průplavu neustále odkládá a to ze dvou hlavních důvodů. Tím prvním je nedostatek financí a neschopnost čínské investora, Wang Jinga, sehnat další investory do projektu. Druhým zmíněným důvodem jsou neustálé protesty obyvatel žijících v oblasti budoucího průplavu, které zpomalují proces začátku stavby. Naproti tomu stojí projekt modernizace Panamského průplavu, který je podle oficiálních stránek z 97 % hotov, tudíž bude v brzké době uveden do provozu a umožní proplutí i velkým kontejnerovým lodím, čímž výrazně zkrátí jejich dosavadní trasu a dobu plavby (Canal de Panamá 2016).

Na základě těchto informací lze odvodit prediktivní výsledek situace, kdy Panamský průplav nebude mít žádného konkurenta v oblasti Střední Ameriky, jelikož stavba průplavu v Nikaragui nemusí být dokončena z výše zmíněných důvodů. Díky modernizaci a rozšíření Panamského průplavu bude tato důležitá vodní komunikace schopna pojmout i velké kontejnerové lodě a ekonomická situace v Panamě, stejně jako ekonomické a politické zájmy Spojených států amerických v této oblasti, nebudou ohroženy. Z geopolitického hlediska by tato situace byla nejvýhodnější právě pro

USA. Mocnosti Čína a Rusko, které se angažují v projektu stavby průplavu Nikaragui, by tak ztratily své šance na upevnění svých geopolitických zájmů v Nikaragui. Avšak jak již bylo zmíněno, tyto mocnosti navazují bilaterální vztahy i s dalšími latinskoamerickými státy, tudíž by jako potenciální hrozba pro USA nezmizely. Jedná se však pouze o autorčin pohled na možný vývoj situace ve Střední Americe, který potvrdí či vyvrátí budoucí situace v oblasti průplavu v Nikaragui.

6. Seznam použitých zdrojů:

6.1 Literatura

Arias, Harmodio (2000). *The Panama Canal: A Study in International Law and Diplomacy*. Honolulu: University Press of the Pacific.

Avery, Ralph – Haskins, William. *America's Triumph at Panama*. Chicago: Regan Printing House.

Blank, Stephen (2014). *Russia's Goals, Strategy and Tactics in Latin America*. Miami: American Foreign Policy Council.

Brzezinski, Zbigniew (1999). *Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá fronta.

Cohen, Saul B. (2009). *Geopolitics. The Geography of International Relations*. London: Rowman & Littlefield.

Cropsey, Seth – Milikh, Arthur (2012). Mahan's Naval Strategy. China Learned It. Will America Forget It? *World Affairs*. March/ April 2012, s. 85-92.

Demir, Idris (2010). Geopolitics of Russian Crude Oil and Natural Gas. *Journal of Black Sea Studies*. 1. 6. 2010, s. 1-16.

Fjodorov, Jurij – Kulháněk, Jakub (2011). *The Geopolitics of Russia*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.

Flood, Daniel (1975). *Projected Surrender Of U.S. Canal Zone. A Call For National Crusade*. Washington, D. C.: Institute on Comparative Political and Economic Systems.

Heideking, Jürgen – Mauch, Christof (2012). *Dějiny USA*. Praha: Grada Publishing.

Hoffman, Scott (2007). *The Law and Business of International Project Finance*. New York: Cambridge University Press.

Holmes, James (2014). Strategic features of the South China Sea. A Tough Neighborhood for Hegemons. *Naval War College Review*. Vol. 67, No. 2, s. 30-51.

Iliopoulos, Ilias (2009). Strategy and Geopolitics of Sea Power throughout History. *Baltic Security & Defence Review* 2 (11), s. 5-20.

Kozák, Kryštof a kol. (2009). *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.

Leach, Peter (2014). Is Beijing behind the Nikaragua Canal? *The Journal of Commerce*. 27. 10. 2014, s. 19-22.

Livingstone, Grace (2009). *Zadní dvorek Ameriky: USA a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem*. London: Grimmus.

Major, John (1993). *Prize Possession: The United States Government and the Panama Canal 1903-1979*. New York: Cambridge University Press.

McCullough, David (1977). *The Path Between the Seas: The Creation of the Panama Canal, 1870-1914*. New York: Simon and Schuster.

Opatrný, Josef (1998). *Amerika v proměnách staletí*. Praha: Libri.

Opatrný, Josef (2004). *Panama*. Praha: Libri.

Peele, Reynolds (1997). *Maritime Chokepoints: Key Sea Lines of Communication (SLOCs) and Strategy*. Pennsylvania: Carlisle Barracks.

Rodrigue, Jean P. (2004). Straits, Passages and Chokepoints – A Maritime Geostrategy of Petroleum Distribution. *Cahiers de Géographie du Québec*. Vol. 48, No. 135, str. 357–374.

Shi, David – Tindall, George (1994). *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Schultz, Lars (1998). *Beneath the United States. A History of U.S. Policy toward Latin America*. Cambridge: Harvard University Press.

Zbořil, František (2001). Humanitární intervence - nová praxe mezinárodního společenství? *Mezinárodní právní revue* (2), s. 136.

Waisová, Šárka a kol. (2007). *Atlas mezinárodních vztahů. Prostor a politika po skončení studené války*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

6.2 Internetové zdroje

BBC (2008). *Russian ship sails through Panama*. 6. 12. 2008 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7768743.stm>, 10. 4. 2016).

Bender, Jeremy (2015a). These 8 narrow chokepoints are critical to the world's oil trade. *Business Insider*. 1. 4. 2015 (<http://www.businessinsider.com/worlds-eight-oil-chokepoints-2015-4>, 29. 2. 2016).

Bender, Jeremy (2015b). Russia has a crucial advantage over the US in the Arctic. *Business Insider*. 23. 4. 2015 (<http://www.businessinsider.com/russia-has-a-crucial-advantage-over-the-us-in-the-arctic-2015-4>, 12. 3. 2016).

Borger, Julian (2014). Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine. *The Guardian*. 25. 3. 2014 (<http://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>, 12. 4. 2016).

BRICS (2015). The Strategy for BRICS Economic Partnership. 9. 7. 2015 (<http://www.brics.utoronto.ca/docs/150709-partnership-strategy-en.html>, 7. 3. 2016).

Business Info (2015). *Panama (vč. volné zóny): Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. 1. 6. 2015 (<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/panama-vc-volne-zony-zakladni-charakteristika-19189.html>, 22. 3. 2016).

Canal de Panamá (2016). *Panama Canal Expansion*. 29. 2. 2016 (<http://micanaldepanama.com/expansion/>, 13. 4. 2016).

Carroll, Rory (2009). Unblocking Panama canal's bottleneck. *The Guardian*. 11. 7. 2009 (<http://www.theguardian.com/business/2009/jul/11/panama-canal-shipping-expansion>, 16. 3. 2016).

Cendrowski, Scott (2015). China's Global 500 companies are bigger than ever—and mostly state-owned. *Fortune*. 22. 7. 2015 (<http://fortune.com/2015/07/22/china-global-500-government-owned/>, 11. 4. 2016).

Center for Security Studies and Development (2016). *The Panama Canal: A Century of Operation and the Impact of the Expansion Project PART 2- Sovereignty Issues and Torrijos-Carter Treaties*. 3. 4. 2016 (<http://cssd-ngo.org/the-panama-canal-a-century-of-operation/>, 10. 4. 2016).

Fiegel, Brenda (2014). Growing Military Relations between Nicaragua and Russia. *Foreign Military Studies*. 1. 12. 2014 (http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/products_regionalSecurity_SOUTHCOM/20150702%20FIEGELGrowing%20Military%20Relations%20between%20Russia%20and%20Nicaragua.pdf, 23. 2. 2016).

Friedman, George (2012). Iran, the U.S. and the Strait of Hormuz Crisis. *Stratfor*. 17. 1. 2012 (<https://www.stratfor.com/weekly/iran-us-and-strait-hormuz-crisis>, 12. 3. 2016).

Ghitis, Frida (2014). Would huge Nicaragua canal be win for China? *CNN*. 25. 11. 2014 (<http://edition.cnn.com/2014/11/24/opinion/ghitis-nicaragua-canal-project/>, 23. 2. 2016).

Goodenough, Patrick (2014). *Russia Seeks Access to Bases in Eight Countries for Its Ships and Bombers*. 28. 2. 2014 (<http://www.cnsnews.com/news/article/patrick-goodenough/russia-seeks-access-bases-eight-countries-its-ships-and-bombers>, 12. 3. 2016).

Gracie, Carrie (2015). Wang Jing: The man behind the Nicaragua canal project. *BBC*. 18. 3. 2015 (<http://www.bbc.com/news/world-asia-china-31936549>, 25. 2. 2016).

- Jacques, Jeremiah (2015). Russia and China Dance Across Latin America. *The Trumpet*. 5. 2. 2015 (<https://www.thetrumpet.com/article/12405.2.0.0/europe/vatican/russia-and-china-dance-across-latin-america>, 10. 4. 2016).
- Kaplan, Robert D. (2010). The Geography of Chinese Power. How Far Can Beijing Reach on Land and at Sea? *Foreign Affairs* (https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2010-05-01/geography-chinese-power, 24. 11. 2015).
- Kotani, Tetsuo (2011). Why China Wants South China Sea. *The Diplomat*. 18. 6. 2011 (<http://thediplomat.com/2011/07/why-china-wants-the-south-china-sea/>, 11. 3. 2016).
- Lee, Andrew – Sullivan, Mark (2014). Panama: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 26. 6. 2014 (<https://www.fas.org/sgp/crs/row/R43620.pdf>, 16. 3. 2016).
- Lee, Brianna (2015). Nicaragua Canal Project: US Embassy Expresses Worry Over Lack Of Transparency. *International Business Times*. 1. 8. 2015 (<http://www.ibtimes.com/nicaragua-canal-project-us-embassy-expresses-worry-over-lack-transparency-1777552>, 11. 4. 2016).
- Lo, Bobo (2012). Ten Key Questions of Russian Foreign Policy. *Chatham House London*. 26. 3. 2012 (<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/260312summary.pdf>, 1. 3. 2016).
- Looney, Robert (2013). Daniel Ortega's Reality Check. *Foreign Policy*. 10. 1. 2013 (<http://foreignpolicy.com/2013/01/10/daniel-ortegas-reality-check/>, 7. 3. 2016).
- Mahan, Alfred, Thayer (2004) [1890]. *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*. Boston: Little, Brown and Company. 26. 9. 2004. (<http://www.gutenberg.org/files/13529/13529-h/13529-h.htm>, 11. 3. 2016).

Maloof, Michael (2014). *Russia joins China in building canal to rival Panama's*. 5. 6. 2014 (<http://www.wnd.com/2014/05/russia-joins-china-in-building-nicaragua-canal/>, 28. 2. 2016).

Mankoff, Jeffrey (2008). *Russian Foreign Policy and the United States after Putin. Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/world/russian-foreign-policy-united-states-after-putin/p16910>, 29. 2. 2016).

Marsh, Denali (2015). *Why is the United States the world's most powerful country? The Global State*. 10. 1. 2015 (<http://theglobalstate.com/geopolitics/why-is-the-united-states-the-most-powerful-country-in-the-world/>, 29. 2. 2016).

Mead, Walter, Russel (2014). *The Return of Geopolitics. Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>, 29. 2. 2016).

Medcalf, Rory (2013). *A U. S. Naval Blockade of China? The Diplomat*. 13. 3. 2013 (<http://thediplomat.com/2013/03/a-u-s-naval-blockade-of-china/>, 12. 3. 2016).

Moreno, Elida (2016). *Panama Canal expansion to be complete by end of June: operator. Business Insider*. 3. 2. 2016 (<http://www.businessinsider.com/r-panama-canal-expansion-to-be-complete-by-end-of-june-operator--2016-2>, 16. 3. 2016).

Novotný, Daniel (2008). *Čína jako námořní mocnost. Respekt*. 28. 11. 2008 (<http://www.respekt.cz/fokus/cina-jako-namorni-mocnost>, 11. 3. 2016).

OECD (2013). *OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics* (<http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>, 28. 2. 2016).

O'Grady, Mary (2015). *China Wants to Dig the Nicaragua Canal. The Wall Street Journal*. 9. 10. 2015 (<http://www.wsj.com/articles/china-wants-to-dig-the-nicaragua-canal-1439159390>, 27. 2. 2016).

Oliphant, Roland (2015). *Putin eyes Russian strength in Atlantic and Arctic in new naval doctrine. The Telegraph*. 27. 7. 2015

(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11765101/Putin-eyes-Russian-strength-in-Atlantic-and-Arctic-in-new-naval-doctrine.html>, 12. 3. 2016).

Paniyev, Yuri (2014). Russia and Nicaragua to cooperate on construction of interoceanic canal. *Russia Beyond the Headlines*. 14. 5. 2014 (http://rbth.com/international/2014/05/14/russia_and_nicaragua_to_cooperate_on_construction_of_new_intero_36645.html, 26. 2. 2016).

Peterková, Jana (2011). Veřejná diplomacie v proměnách času. *Ústav mezinárodních vztahů Praha*. 29. 4. 2011 (<http://www.iir.cz/article/verejna-diplomacie-v-promenach-casu>, 20. 3. 2016).

Renwick, Danielle (2015). Nicaragua's Grand Canal. *Council on Foreign Relations*. 24. 4. 2015 (<http://www.cfr.org/infrastructure/nicaraguas-grand-canal/p36468>, 17. 2. 2016).

Rogers, Tim (2014a). Nicaragua looks to Russia to modernize army. *Nicaragua Dispatch*. 6. 4. 2014 (<http://nicaraguadispatch.com/2014/04/nicaragua-looks-to-russia-to-modernize-army/>, 23. 2. 2016).

Rogers, Tim (2014b). Putin's surprise visit to Nicaragua fuels canal rumors. *Nicaragua Dispatch*. 12. 7. 2014 (<http://nicaraguadispatch.com/2014/07/putins-surprise-visit-to-nicaragua-fuels-canal-rumors/>, 23. 2. 2016).

Romancov, Michael (2015). Geopolitika Washington-Moskva-Peking v polovině druhé dekády 21. století, část druhá. 17. 6. 2015 (http://www.natoaktual.cz/geopolitika-washington-moskva-peking-v-polovine-druhe-dekady-21-stoleti-cast-druha-gjt-/na_analyzy.aspx?c=A150617_085202_na_analyzy_m02, 12. 3. 2016).

Sharman, Christopher (2015). Exposed: How China's Navy Went Global. *The National Interest*. 2. 4. 2015 (<http://nationalinterest.org/feature/exposed-how-chinas-navy-went-global-12523>, 11. 3. 2016).

Smith, Roff (2014). *Is Nicaraguan Canal a Boon for Trade or a Boondoggle?* 29. 3. 2014 (<http://news.nationalgeographic.com/news/2014/03/140329-nicaragua-canal-hknd-panama-wang-jin-world/>, 17. 2. 2016).

Stockholm International Peace Research Institute (2015). *US military spending falls, increases in eastern Europe, Middle East, Africa and Asia says SIPRI*. 13. 4. 2015 (<http://www.sipri.org/media/pressreleases/2015/milex-april-2015>, 27. 2. 2016).

Tech Times (2016). *Scientists Wary About Environmental Effects Of Canal-Building Project In Nicaragua*. 5. 3. 2016 (<http://www.techtimes.com/articles/37433/20150305/scientists-wary-about-environmental-effects-of-canal-building-project-in-nicaragua.htm>, 10. 4. 2016).

The Economist (2014). *Now for the next 100 years*. 16. 8. 2014 (<http://www.economist.com/news/americas/21612185-it-was-good-investment-america-now-china-has-its-eye-canal-now-next-100>, 10. 4. 2016).

The Medi Telegraph (2015). *Panama Canal expansion to boost China-Americas trade*. 20. 6. 2015 (<http://www.themeditelegraph.com/en/transport/sea-transport/2015/07/20/panama-canal-expansion-boost-china-americas-trade-IrYDs0KWg8lgqMR8Z2yVbJ/index.html>, 10. 4. 2016).

Tiezzi, Shannon (2015). Don't Forget About the New BRICS Bank. *The Diplomat*. 22. 7. 2015 (<http://thediplomat.com/2015/07/dont-forget-about-the-new-brics-bank/>, 26. 2. 2016).

Trenin, Dmitri (2014). Putin's Latin America trip aims to show Russia is more than just regional power. *The Guardian*. 15. 7. 2014 (<http://www.theguardian.com/world/2014/jul/15/putin-latin-america-russia-power>, 12. 4. 2016).

Tsekov, Borislav (2012). About Nicaragua Canal, geopolitics and "South Stream" Pipeline. *The Institute of Modern Politics* (<http://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/analyses-nicaragua-canal.pdf>, 1. 3. 2016).

U. S. Energy Information Administration (2014). *World oil transit chokepoints critical to global energy security*. 1. 12. 2014 (<http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=18991>, 29. 2. 2016).

Wagtendonk, Anya (2014). How the Panama Canal helped make the U.S. a world power. *PBS Newshour*. 15. 8. 2014 (<http://www.pbs.org/newshour/updates/panama-canal-helped-make-u-s-world-power/>, 11. 4. 2016).

Watts, Jonathan (2015a). Land of opportunity – and fear – along route of Nicaragua’s giant new canal. *The Guardian*. 20. 1. 2015 (<http://www.theguardian.com/world/2015/jan/20/-sp-nicaragua-canal-land-opportunity-fear-route>, 24. 2. 2016).

Watts, Jonathan (2015b). \$50bn Nicaragua canal postponed as Chinese tycoon's fortunes falter. *The Guardian*. 27. 11. 2015 (<http://www.theguardian.com/world/2015/nov/27/nicaragua-canal-postponed-chinese-tycoon>, 18. 2. 2016).

Zuckerman, Jessica (2013). *Nicaragua’s Canal Push and Concerns for the U.S.* 30. 8. 2013 (http://www.heritage.org/research/reports/2013/08/nicaragua-s-canal-push-and-concerns-for-the-us#_ftn2, 9. 3. 2016).

7. Resumé

Canals are artificial waterways that connect the oceans, seas, rivers or lakes. The significance of canals is especially important from the economic point of view. The aim of this thesis was to analyse geopolitical priorities of the powers that were involved and engaged in the construction and operation of the Panama Canal and canal in Nicaragua, with emphasis on the changing role of the United States. Thanks to the method of comparison author analyzed the similarities and differences in their geopolitical priorities and strategies. The work is divided into three chapters. The first one is theoretical and dealt with theory of Alfred Thayer Mahan, with theory of chokepoints and next with geopolitics of the selected states, concretely geopolitics of the United States, China and Russia.

The important part of this thesis are chapters three and four which compare a change in geopolitical priorities and strategies of the United States and other engaged powers. Chapters three and four mainly treat the influence of the world powers on the projects of the transoceanic canals in the Central America. These chapters also discuss historical relationships between states and their current relationships and political situation. Every chapter has a part where the author of this thesis summarizes the main ideas and also answers particularly the exploratory questions which helps to explain the aim of this work.

The conclusion of this thesis presents the findings from the individual chapters and then consequently discusses the results from generally two of comparisons. It mainly concerns the aim of the thesis and explains geopolitical interests, priorities and also strategies of the engaged powers. The last part of the conclusion predicts the possible evolution of the situation in the future.

8. Přílohy

Příloha č. 1: Mapa s vyznačenou trasou Panamského průplavu

Zdroj: Center for Security Studies and Development (<http://cssd-ngo.org/the-panama-canal-a-century-of-operation/>, 10. 4. 2016)

Příloha č. 2: Graf zobrazující zkrácení tras díky modernizaci Panamského průplavu

Zdroj: The Economist (<http://www.economist.com/news/americas/21612185-it-was-good-investment-america-now-china-has-its-eye-canal-now-next-100>, 10. 4. 2016).

Příloha č. 3: Mapa s vyznačenou plánovanou trasou průplavu v Nikaragui

Zdroj: Tech Times (<http://www.techtimes.com/articles/37433/20150305/scientists-wary-about-environmental-effects-of-canal-building-project-in-nicaragua.htm>, 10. 4. 2016).